МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА НІМЕЦЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ

Кваліфікаційна робота магістра

на тему **СТИЛІСТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ**

Виконав: студент 2 курсу,
групи 8.0359-н-з
спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.043
Германські мови та літератури (переклад включно),
перша - німецька
освітньо-професійної програми
Мова і література (німецька)
Першина Ольга Євгенівна

Керівник к.ф.н, доцент Вапіров С.Ю.

Рецензент к.ф.н, доцент Кравченко Я.П.

Запоріжжя 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра німецької філології, перекладу та світової літератури
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.043 Германські мови та література (переклад включно)
Освітньо-професійна програма Мова і література (німецька)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

_____

«____» _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Першина Ольга Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

- Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту)

СТИЛІСТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту):
зав.каф., к.ф.н., доц. Вапіров С.Ю.
затверджені наказом ЗНУ від «11» квітня 2024 року №521 - с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 14.02.2024

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) теоретичні засади стилістики, оригінали політичних промов Гельмута Коля

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
- публічна промова як жанр політичного дискурсу;

- стилістичні особливості промов на лексичному-граматичному рівні;

- стилістичні прийоми та риторичні фігури у промовах Г. Коля.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Вапіров С.Ю. зав.каф., к.ф.н., доц.	02.04.2024	02.04.2024
Розділ 1	Вапіров С.Ю. зав.каф., к.ф.н., доц.	01.06.2024	01.06.2024
Розділ 2	Вапіров С.Ю. зав.каф., к.ф.н., доц.	30.08.2023	30.08.2023

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	квітень 2024	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2024	виконано
3.	Написання вступу	червень 2024	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	вересень 2024	виконано
5.	Написання практичного розділу	листопад 2024	виконано
6.	Формулювання висновків	листопад 2024	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2024	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату).

Магістрант _____ _____
(підпис) (ініціали та прізвища)

Керівник роботи _____ _____
(підпис) (ініціали та прізвища)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ _____
(підпис) (ініціали та призвіш

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра — стор., джерел.

Об'єкт дослідження: офіційні промови колишнього федерального канцлера ФРН – Гельмута Коля.

Мета дослідження: стилістична характеристика промов федерального екс-канцлера Німеччини Гельмута Коля.

Теоретико-методологічні засади: праці українських та зарубіжних фахівців в галузі: *політичної лінгвістики та політичного дискурсу* (О. Л. Михальова, А.П. Чудінов, Е.И. Шейгал), *теорії риторики* (Т.В. Нагорська, М.А. Чекунова), *жанру офіційної промови* (М.Д. Гулей, М.О. Діденко, М.С.°Дорофеєва, Х. Шойрле), *теорії стилістичних фігур* (В.Ф. Святовець, Ю.М. Скребнєв, А. Мюллер)

Отримані результати:.

Прототипом політичного дискурсу є публічна промова, що розуміється як ефективний засіб для одержання визнання та демонстрації лідерства.

Г. Коль опікується у своїх виступах темами «Минуле», «Майбутнє», «Розвиток», «Єдність». Встановлено, що ці теми відповідно репрезентуються на лексичному рівні у вигляді лексем з семами «складний», «проблемний», «той, що вимагає багато зусиль», «прогрес», «успіх», «перспективність», «з'єднування», «керування», «константність», «цінність». На морфологічному рівні широко використовуються модальні дієслова müssen, sollen, wollen, brauchen nicht dürfen, займенники wir, ich. На синтаксичному рівні спостерігаємо імперативні речення з дієсловом *sollen* у формі кон'юнктиву, підрядні умовні речення у сполученні з прислівником *nur*.

На стилістико рівні застосовуються стилістичні фігури та риторичні прийоми, що відповідають тематиці виступу, які актуалізують загальний зміст слів і цілих конструкцій. звертаючись при цьому до метафори, повтору, метонімії, парцеляції, а також інверсії та асиндетону.

Ключові слова: політичний дискурс, політична промова, стилістичні прийоми, риторичні фігури, метафора, повтор.

ЗМІСТ

ВСТУП ……..

РОЗДІЛ 1 ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У ФОКУСІ СТИЛІСТИКИ …….

- Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці ……..
- Політичний дискурс у фокусі прагмастилістики ……
- Політична промова як жанр політичного дискурсу ……
- Поняття політичної стилістики ……

РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ ……

2.1 Стилістичні особливості на лексичному рівні ……..

2.2 Стилістичні особливості на морфологічному рівні ……

2.3 Стилістичні особливості на синтактичному рівні ……..

РОЗІДЛ 3 СТИЛІСТИЧНЕ АРАНЖУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ …….

3.1 Стилістичні прийоми ……

3.2 Риторичні фігури ……

ВИСНОВКИ ……..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …….

ВСТУП

Мова, суспільство та політика перебувають у тісній взаємодії один з одним і визначають складність та багатоплановість політичного дискурсу. Тому цей тип інституційного дискурсу вимагає залучання як екстралінгвальної, так і інтралінгвальної інформації. Подібний комплексний підхід дозволяє інтегрувати наукові висновки та досягнення щодо цього феномену і разом з тим збагатити знання про нього.

Актуальність обраної теми дослідження визначається кількома факторами:

По-перше, динаміка суспільного розвитку постійно виставляє нові вимоги до мовленнєвої поведінки політичних спікерів та стилістичного аранжування їх промов, які, у свою чергу, впливають на відносини між політичною елітою країни та суспільством. У цьому зв'язку актуальним є не тільки мовний аналіз текстів-промов як окремого жанру політичного дискурсу, а й аналіз екстралінгвальних факторів, за яких ці тексти створюються. Важливим є також проведення досліджень, здатних виявити і описати загальні та специфічні особливості стилістичного аранжування офіційних промов у різні періоди соціально-політичного розвитку Німеччини.

По-друге, через процеси демократизації, зростання соціальної та політичної активності суспільства набуває значущості потреба у володінні мистецтвом публічної мови. В основі цього дослідження лежить уявлення про мову як про інструмент соціального регулювання відносин між комунікантами.

Теоретичну основу дослідження склали праці українських та зарубіжних фахівців в галузі: *політичної лінгвістики та політичного дискурсу* (Ж. В. Зігманн, С. Н. Колесникова, О. Л. Михальова, А.П. Чудінов, Е.И. Шейгал), *теорії риторики* (Т.В. Нагорська, Ю.М. Чантуридзе, М.А. Чекунова), *жанру офіційної промови* (Т.С. Комісарова, М.Д. Гулей, М.О. Діденко, М.С. Дорофеєва, Х. Шойрле), *теорії стилістичних фігур*

(І. В. Качуровський, В.Ф. Святовець, Ю.М. Скребнєв, А. Мюллер), *функціональної стилістики* (І. Ю. Ковальчук, А. П. Сковородніков).

Об'єктом дослідження є офіційні промови федеральних канцлерів ФРН середини 20-го - початку 21 століття, **предметом** дослідження слугують особливості їх стилістичного аранжування.

Метою дисертаційного дослідження є стилістико-прагматична характеристика промов федеральних канцлерів Німеччини середини 20-го - початку 21 століття.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити жанрову специфіку політичного дискурсу, визначити в ньому місце текстів політичних промов;

- узагальнити та систематизувати наявні в наукових роботах відомості про природу жанру політичних промов та методах їх дослідження;

- охарактеризувати лексико-граматичні особливості публічних промов Г. Коля;

- проаналізувати комплекс основних стилістичних засобів, характерних для політичних промов Г. Коля.

До основних **методів дослідження**, що застосовуються в презентованій роботі, відносяться: описовий метод, що містить в собі прийоми інтерпретації, узагальнення та класифікації матеріалу, а також метод суцільної вибірки вихідного матеріалу з текстів публічних промов. В роботі застосовано прагмалінгвістичний, синтаксичний та стилістичний аналіз.

Об'єктивний фактом є те, що публічна мова вивчалась досить ретельно, як в України, так і за кордоном. Проте деякі з її аспектів, наприклад, комунікаттивні стратегії та тактики, потребують уточнення і додаткової деференціації. Так, недостатньо вивченою залишається публічна мова федеральних канцлерів Німеччини, в дослідженні якої досі був відсутній комплексний підхід, що передбачає визначення комунікативної поведінки оратора та аналіз усього арсеналу лінгвостилістичних фігур, які він використовує для реалізації комункативної інтенції.

Наукова новизна дисертаційної праці полягає у тому, що дискурс публічної промови розуміється як складний мовленнєвий акт, в процесі якого політичний лідер обирає відповідні до комунікативної ситуації та соціокультурного оточення стратегії і тактики, використовуючи при цьому необхідні лексико-граматичні та стилістико-риторичні засоби. Таким чином, у фокус нашої наукової розвідки потрапляють два проблемних аспекта дискурсу: комунікативно-прагматичний та стилістичний. За результатами дослідження вперше здійснено інтегрований комунікативно-прагматичний аналіз структури дискурсу німецькомовної публічної промови з опорою на методологічну парадигму політичної лінгвістики; виявлено лексико-граматичні засоби, що сприяють реалізації комунікативних стратегій і тактик оратора залежно від прагматичних чинників мовної ситуації; описано стилістичне аранжування комунікативного простору публічної промови.

Матеріалом дослідження слугували публічні виступи колишнього федерального канцлера ФРН Гельмута Коля, опубліковані у вигляді текстів на офіційних інтернет-сайтах Німеччини. Сукупний обсяг вибірки проаналізованого матеріалу склав 128 офіційних промов.

Теоретична значущість дослідження полягає в науковому осмисленні складного феномена публічної політичної мови з позицій співвіднесення структури текстів ораторських виступів з їх когнітивними, соціальними і політичними контекстами. Презентоване дослідження вносить певний внесок у подальше вивчення когнітивно-комунікативних особливостей політичного дискурсу, в розробку принципів дискурсивного аналізу, теорії та практики мовного впливу.

Практична цінність дослідження полягає в можливості використання наведених в цьому дослідженні положень та висновків для лекційних курсів, спецкурсів, спецсемінарів з прагматики синтаксису, стилістики, дискурсології, а також в практиці викладання німецької мови. Крім цього, деякі результати дослідження можуть бути корисні фахівцям в галузі культури ділового спілкування та мовного впливу.

РОЗДІЛ 1 ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У ФОКУСІ СТИЛІСТИКИ

- Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці

Захоплення сучасної лінгвістичної науки антропоцентричними та комунікативними дослідженнями призвело до вирізнення та активного дослідження такого терміну, як дискурс.

Поняття «дискурс» належить до таких, які становлять певну проблему для мовознавців, оскільки охоплює значний діапазон понять гуманітарного знання. Нечітке визначення дискурсу привело до того, що це поняття стали використовувати поряд з такими, як «мовлення» (за відомим визначенням Н.Д. Арутюнової, дискурс мовлення, занурене в життя» [Арутюнова 1999, с. 137]). Небезпідставно критикуючи таку точку зору, Ю.А. Левицький говорить про неосяжність поняття «дискурс» і пропонує взагалі уникати його використання на користь поняття «текст» [Левицький 2006, с. 98]. Утім, його заклик залишився не почутим, і а поняття «дискурс» іще більше укорінилося в метамові лінгвістики.

На сьогодні існує велика кількість праць зарубіжних дослідників, присвячених висвітленню різних аспектів дискурсу. Багатоаспектність змісту та форм дискурсу зумовлює різноманітність його теоретичних визначень і підходів до його дослідження.

У латинській мові слово «discursus» означає «бесіду, розмову». І саме в значенні «бесіда, розмова» це слово увійшло в сучасні європейські мови: французьке discours і англійське discourse мають значення «діалог». Як власне лексема (не термін) це слово тривалий час «побутувало, частіше вживаючись у мовленні інтелігенції, ніж у щоденному, побутовому», зазначає Ф.С. Бацевич [Бацевич 2003, с. 91].

У працях Е. Бенвеніста слово «дискурс» отримало новий смисл – мовлення, яке присвоює мовець. Учений протиставив дискурс об’єктивованій розповіді про щось, показавши суб’єктивність,

пронизаність «внутрішнім світом» мовця дискурсу. Т. ван Дейк узагальнює різноманітні підходи до встановлення сутності цього поняття та наводить дві основні дефініції дискурсу – широку і вузьку. У широкому розумінні дискурс він визначає як комплексне комунікативне явище, що існує між тим, хто говорить, і тим, хто слухає чи спостерігає, у процесі комунікативної дії в певному контексті. Ця комунікативна подія може бути усною, письмовою, мати вербальні та невербальні складові. Типовими прикладами цього Т. ван Дейк називає побутову розмову з другом, діалог між лікарем і пацієнтом, читання газети. Дискурс у вузькому розумінні він ідентифікує як «текст або розмову, акцентуючи вербальну складову комунікативної дії» [Dijk 1981, p. 35]. При цьому дискурсом є саме продукт цієї комунікативної дії, її письмовий або розмовний результат, що інтерпретується реципієнтами.

Л.Р. Безугла порівнює широке та вузьке визначення дискурсу, називаючи його «мисленнєво-мовленнєвою діяльністю, зафіксованою текстом» [Безугла 2007, с. 72]. В.І. Карасик визначає дискурс як «текст, занурений у ситуацію спілкування, або навпаки — як спілкування за допомогою тексту» [Карасик 2004, с. 350]. Таким чином, у цих визначеннях поєднується ознаки дискурсу як цілої комунікативної дії та його матеріальне втілення – письмова фіксація. У пізніх своїх працях В.І. Карасик схиляється до компромісної точки зору і вважає дискурс явищем проміжного порядку, що позиціонується між мовленням, спілкуванням, мовленнєвою поведінкою, з одного боку, і текстом, що його фіксує і що залишається у сухому залишку після спілкування, — іншої.

Серед інших ознак дискурсу А.М Приходько називає континуальність (дискурс не має просторово-часових меж), недискретність (синтезованість когнітивного і комунікативного; дискурс реалізується на багатьох ментальних площинах, актуалізуючи як формальну компетенцію його учасників, так і надвербальну, пізнавальну діяльність, їх свідомість,

світогляд), принципову відкритість (дискурс — це континуум, що не покладає жодних обмежень щодо свого наповнення реальними текстами, жанрово-мовленнєвими формами тощо, власне, й робить його визначення доволі складним завданням) і ситуативність (зумовленість певними обставинами, за яких відбувається дискурс) [Приходько 2008, с.23]. Контекстуальність дискурсу визначається не послідовністю речень, а радше спільним для мовця та інтерпретатора світом, у противному випадку може виникнути комунікативний колапс, тобто незбіг кодів.

Найбільш вичерпне визначення дискурсу, на нашу думку, знаходимо у «Словнику термінів міжкультурної комунікації2, який уклав український лінгвіст Ф.С. Бацевич: «Дискурс – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, тривалий у часі процес, утілений у певній (інколи значній) кількості повідомлень; мовленнєвий потік, що має різну форму вияву (усну, писемну, друковану, паралінгвальну тощо), відбувається у межах одного чи кількох каналів комунікації, регулюється стратегіями і тактиками учасників спілкування і являє собою складний синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, і має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [Бацевич 2003, с. 42-43]. Наведене визначення розкриває сутність поняття, враховуючи його різноплановість та багатовекторність. Дискурс тут виступає текстом (у широкому розумінні), створеним за певних обставин, у певній ситуації (побутова розмова, політичні дебати, наукова конференція тощо) з використанням певних стратегій і тактик, залежно від поставленої мети (маніпуляції, аргументації, переконання та ін.), спрямований на певну аудиторію, яка володіє необхідними фоновими знаннями [Соколова 2021, с. 124]. В результаті цих чинників текст набуває рис одного з мовленнєвих жанрів (розмовного, наукового, публіцистичного тощо).

1.2 Політичний дискурс у фокусі прагмастилістики

У мовознавстві використовуються різні терміни, що позначають взаємозв'язок мови та політики: мова політики, політична мова, політичний дискурс, політична комунікація, політична риторика. Н. Смєлова вважає доцільно «об'єднати окреслені підходи та розглядати політичний дискурс як структуровану сукупність вербальних та невербальних знаків, що актуалізуються в інституціональній сфері, орієнтованих на полемічний характер спілкування, з культурним взаємозв'язком з та соціально-політичним контекстом» [Смєлова 2022, с. 267]

О. Алтунян розглядає політичний дискурс як сукупністю політичних текстів та усних виступів, обмежених рамками соціуму й часу [Алтунян 2006, с. 6]. Таке трактування застосовується до суто інституційного спілкування і, з одного боку, є формою здійснення професійної та суспільної діяльності політичних лідерів та активістів; з іншого боку, є політичною мовною діяльністю «пересічних» громадян – не професіоналів у сфері політичної комунікації, які беруть участь у мітингах, зборах, демонстраціях [Смєлова 2022, с. 265]

Специфіка політичної діяльності полягає у її переважно дискурсивному характері: багато політичних дій за своєю природою є мовними діями [Шейгал 2004, с. 17]. Учасники політичної комунікації – представники різних щабелів державної влади, громадські діячі, політичні аналітики та журналісти, які описують політичну ситуацію, прогнозують її подальший розвиток, дають оцінку аналізованим подіям та фактам. Відповідно до другої точки зору, під терміном «політичний дискурс» мається на увазі не якась особлива форма, а специфічний зміст. У такому разі головним у визначенні політичного дискурсу вважається тематичний критерій, тобто його смислова співвіднесеність зі сферою політики. Дослідник К. Шефнер пояснює, що політичний дискурс є тематичним, тому що його теми, перш за все, належать

до сфери політики, а саме: до політичних видів діяльності, політичних ідей та політичних відносин [Schäffner 2018, p. 202].

Сучасна лінгвістика зосереджує свою увагу на двох аспектах політичної комунікації. По-перше, політичний дискурс інтерпретується «як тип інституційного спілкування, учасниками якого є представники суспільних інститутів, де спілкування є складовою їх організації та відбувається в заданих межах статусно-рольових відносин» [Паршин, Пирогова 2000, с. 13]. У руслі цього підходу вчені визначають політичний дискурс як «сукупність всіх мовних актів, що використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, освячених традицією та перевірених досвідом» [Алтунян 2006, с. 6], І тоді йдеться про прагматичну природу цього явища, згідно якої кожен з політичних жанрів, починаючи з коментарів, репортажів, офіційних промов, і закінчуючи постановами, указами, законами, науковими політологічними статтями має свою мету.

- «спонукати адресата проголосувати на виборах за певного кандидата, партію, блок, рух тощо;

- завоювати авторитет або зміцнити свій імідж, «сподобатися народу»;

- переконати адресата погодитись з його промовистою думкою, прийняти его точку зору;

- створити певний емоційний настрій, викликати певний емоційний стан адресата;

- дати адресату нові знання, нові уявлення про предмет мовлення, інформувати адресата про свою позицію з будь-якого питання» [Рублева 2006, с. 4].

За словами Д. А. Грейбер, «що робить вербальну та невербальну мову політичною – це не наявність якогось специфічного вокабуляра чи специфічних граматичних форм. Швидше це зміст переданої інформації, обставини, у яких відбувається поширення інформації (соціальний контекст), і функції» [Graber1981, p.196]. Відомий французький лінгвіст П. Серіо вважає

за доцільне вивчення функціонування дискурсу в певному суспільстві, що ґрунтується на визнанні ідеологічно детермінованого характеру встановлення референції слів [Серио 1993, с. 100]. За твердженням Дж. Вілсона, у більшості випадків саме контекст, а не лише окремі слова чи речення, містить політичну ідею [Wilson 2003, с. 409].

По-друге, «кожен дискурс може розглядатись як особлива підмова, особлива мовленнєва практика, що застосовується у певних функціональних сферах мовної спільноти» [Ончуленко 2012, с. 345]. Цей аспект стосується стилістичного оформлення текстів в процесі політичної комунікації.

Для визначення характеристик політичного дискурсу має особливе значення поняття жанру. Сегментуючи жанровий простір політичного дискурсу за прагматичним ефектом, Є.І. Шейгал відносить до політичних жанрів:

- «жанри, що мають відношення до політичної системи (політичні дебати, політичні маніфести і програми, парламентські чи партійні мови політичних діячів на конференціях, нормативні документи);

- медіа-жанри (політичні новини, політичні інтерв'ю, бесіда або інтерв'ю з політиком, радіопередача про політику, політична реклама в пресі або на щитах);

- жанри, які стосуються політичної публічної сфери (публічні зустрічі, матеріали кампаній, політичні форуми, фокус-групи)» [Шейгал 2004].

Залежно від поставлених завдань і наявного текстового матеріалу фахівці вибирають той чи інший аспект вивчення політичної комунікації. Найбільш повна класифікація жанрів політичної комунікації була запропонована А.П. Чудиновим:

- «за характером суб’єкта (автора): власне політична комунікація (автор - політик); медійна політична комунікація (автор - журналіст); непрофесійна політична комунікація (автор людина іншої професії, «виборець», «представник народу»);

- за формою мовлення: жанри усного мовлення (виступ на мітингу, доповідь, бесіда, дебати, інтерв'ю та ін.); жанри письмової мови (програма, листівка, газетна стаття, лист політичному лідерові тощо);

- при зіставленні монологічного та діалогічного мовлення виділяють: монологічні жанри (радіозвернення, стаття в газеті тощо); діалогічні жанри (дискусія, переговори тощо);

- за функціями: ритуальні жанри (інавгураційне звернення, вітальне слово та ін.); орієнтаційні жанри (доповіді, укази, договори, угоди); агональну жанри, що містять заклики до боротьби (гасло, листівка, виступ на мітингу, речівки); інформативні жанри (газетна інформація, звернення громадян до політиків або в ЗМІ);

- за обсягом інформації: малі жанри (гасло, слоган, речівки); середні жанри (виступ на мітингу або в парламенті, листівка, газетна стаття та ін.); великі жанри (партійна програма, політичну доповідь, книга політичної публіцистики та ін.);

- за метою висловлювання» [Чудинов 2009, с. 53-59].

- Політична промова як жанр політичного дискурсу

Як зазначає німецький дослідник Й. Кьоніг, існує три кореневі типи промов: судові, дорадчі та епідейктичні [König 2011, S. 156]. Комунікативна мета та темпоральна віднесеність яких є зовсім різними. Під час дорадчих промов оратор спонукає до прийняття певного рішення, або наштовхує на думки, також він пояснює позитивні та негативні наслідки цих дій. Вони спрямовані на майбутнє. Метою епідейктичних промов є не тільки донести інформацію, також якоюсь мірою приголомшити аудиторію, викликати захоплення. Такі промови існують лише в теперішньому часі та мають урочистий характер. [Анисимова, Гимпельсон 2004, с. 41]. Але в сучасних довідниках подано близько двадцяти видів промов:

«інформаційні (пізнавальні), мета яких проінформувати про щось нове, невідоме, тема їх завжди актуальна й цікава;

агітаційні (мітингові) промови завжди закликають аудиторію до певних дій чи до їх припинення;

переконувальні промови мають містити логічні засоби доказовості (часом цей вид розглядають як підвид агітаційної);

розважальні мають на меті викликати насолоду в аудиторії від її сприйняття, розважити слухачів;

повчальні промови наповнені духовними чи моральними настановами, а також можуть містити певні практичні поради;

політичні промови стосуються актуальних проблем суспільного життя, а також можуть містити рекомендації щодо вирішення поставлених завдань;

урочисті промови містять позитивну оцінку певної особи чи події, серед інших видів промов цей вид відрізняється піднесеною емоційністю» [Бацевич 2004. с. 12].

Основними складовими промови є: оратор, виклад думок оратора, реципієнт, ЗМІ. В процесі відтворення промови можна простежити залежність між цими елементами. Але головними учасниками цього процесу є комунікатор та реципієнт, кожен з яких має свій власний набір функцій та думок [Корнійчук 2009, с. 85]. Комунікатор, в нашому випадку політик, має визначену мету своєї промови, висвітлює певні факти, події, також присутній виклад власної точки зору. Щоб донести все це до великої кількості слухачів необхідно орудувати влучними фразами, епітетами й метафорами, порівняннями й зіставленнями, гіперболами, актуалізацією окремих слів та виразів, новоутвореннями та експресивним тонуванням [Мацько 1999, с. 15.]. Для реципієнта головною метою є: сприйняття інформації, формування власних думок та висновків, реакція щодо почутого.

Публічна промова є найбільш прототипним жанром політичного дискурсу, який називають також «політичним виступом» [Діденко 2001]. З прагматичної точки зору, цей жанр є «одним із ключових механізмів

передавання інформації та впливу на аудиторію, а також найпотужнішим інструментом інформування й переконання великої групи людей» [Зарецкая 1998, с. 299]. Під політичною промовою Т.В. Нагорська розуміє «усний текст, який проголошується президентом перед окремою аудиторією, за певних обставин, ставить назрілі завдання у тій чи іншій сфері громадського життя, дає рекомендації щодо здійснення поставлених завдань» [Нагорська 2007, с. 54]. І.В. Самойлова, О.В. Подвойська вважають, що «політичною промовою може бути парламентський виступ як публічне намагання переконати аудиторію в доцільності певної ідеї, заходів, дій» [Самойлова, Подвойська 2016, с. 237].

При цьому найголовнішим засобом політика в боротьбі за владу та збереження кола своїх прибічників є мова. У політичному дискурсі мова розглядається як засіб здійснення соціальної влади та як засіб формування світогляду [Лукіна 2021, с. 77]. Стилістичне аранжування промови визначається відповідним емоційно-експресивним забарвленням, що «може виражатися у вживанні тропів, епітетів, антитезами, гіпербол, аритмічним синтаксисом, експресивним тонуванням (повтор, парантеза, парцеляція)» [Шмелева 1990, с. 21].

1.4 Поняття політичної стилістики

Дослідження політичного дискурсу потребує звернення до арсеналу стилістичних фігур, що використовуються політиками в їх промовах. Мовні засоби добираються й компонуються відповідно до певних стратегій та тактик впливу, спрямованих на переконання адресата у правильності своєї позиції на відміну від позицій політичних опонентів [Основи теорії мовної комунікації 2018, с. 17]. Подання текстової інформації корелює з прийомами та принципами з’єднання, зчеплення одиниць, що створюють додаткові смисли, як конструктивно-семантичні, так і суб’єктивно-оцінні. Текстова

стратегія, до якої належать поняття задуму, позиції, світосприйняття, ставлення автора до предмета й поставленої ним проблеми, його прагматичних інтересів, на відміну від тактики, здійснюваної у тексті, стоїть за текстом, або над текстом [Löffler, Jakob, Kelle, 2012, S. 456].

О.В. Решетар зауважує, що «в наш час майже всі політики, безвідносно до національної приналежності та незалежно від жанрової специфіки висловлювання, вдаються до різноманітних стилістичних прийомів задля надання виразності та підсилення ефекту сказаного, маючи на меті вплив на слухача [Решетар 2021, с. 83].

Класична риторика залишила після себе велику різноманітність стилістичних засобів. Як вважає А.О. Худолій, «найвиразнішими лексико-стилістичними засобами і показниками динаміки мовних змін у публіцистичних текстах виступають метафора та метонімія» [Худолій 2004, с. 7], оскільки саме вони беруть найактивнішу участь у концептуалізації навколишнього світу.

Використання метафор робить мову оратора атрактивною, дозволяє «виразити все, сказавши небагато» [Келічава 2016, с. 119], впливати на політичний настрій електорату, презентувати суспільству нову концепцію розвитку країни. Серед 14 функцій метафори у публіцистичному тексті, на які у своїй роботі звертає увагу А.О. Худолій, особливо значущими для політичної промови є образна, оцінна, експресивно-атрактивна та аксіологічна; остання «виражає ставлення людини до соціуму та передбачає інтерпретацію подій, категоризуючи людський досвід» [Худолій 2016, с. 146].

Для політичної промови використання стилістико-риторичних прийомів є досить типовим. Мовцю необхідно постійно утримувати увагу аудиторії, що навряд чи можливо без мовних модуляцій, тому більша частина ораторських виступів рясніє різними риторичними прийомами, які часто вибудовуються в цілу систему, переплітаючись один з одним [Ковальчук 2021, с. 192].

Риторична фігури поділяються на три функціональних типи. Перший тип фігур пов'язаний з аномальним збільшенням протяжності, з повторами; другий - зі скороченням протяжності, пропусками; третій - з розташуванням елементів (інверсіями та розривами) [Архипкина 2009]. Для позначення трьох названих типів використовуються наступні традиційно закріплені терміни: фігури додавання, фігури зменшення та фігури перестановки.

Фігурами додавання стилісти називають повтори, засновані на різних рівнях мови: на морфемному, лексичному та синтаксичному. Повтором, на думку Арнольд називається фігура мови, яка полягає в «повторенні звуків, морфем, синонімів чи синтаксичних конструкцій в умовах достатньої тісноти ряду» [Арнольд 2002, с. 128], щоб їх можна було помітити.

Повтор як композиційний прийом так чи інакше входить в опис композиції тексту [Радченко 2013, с. 131]. Тому вивчення повтору як стилістичного явища виходило і за межі речення, і, навіть, за межі складного синтаксичного цілого [Синиця 1994, с. 57].

У сучасній лінгвістиці повторам приписували різноманітні функції. Успішно використані повтори дозволяють посилити ту чи іншу ідею і зробити її такою, що запам'ятовується. Однак у них є і більш прозаїчна функція: оратор змушений повторювати свої найбільш важливі думки, щоб вони закріпилися в пам'яті аудиторії [Ковальчук 2004, с. 51].

Відповідно до концепції Л. І. Зільберман, повтори є «чергуванням первинної та вторинної номінації і відносяться до риторичних засобів заміщення» [Зильберман 1982, с. 25]. Надалі І. В. Соколова вказує на такі основні функції повтору, як «інформативна, акумулятивна, акцентувальна, оцінна, топікова» [Соколова 2002, с. 42].

Цінність повтору для комунікативного процесу підкреслюють у своїй спільній статті М. О. Вінтонів, Т. М. Вінтонів, Ю. В. Мала. Вони наголошують, що «повтор організовує процес комунікації, охоплює психологічний, лінгвістичний та комунікативно-прагматичний аспекти комунікативної діяльності, бере участь у реалізації інформативної,

експресивної функцій текстів [Вінтонів, Мала 2018, с. 160]. Специфіка повтору як риторичного елементу полягає «в посиленні, закріпленні висловлювання в свідомості читача, в апеляції до його емоцій, почуттів, настрою» [Мельник, Бардаш 2022, с.134].

Надзвичайно поширеним явищем в політичних текстах є анафора, «яка базується на повторенні початкових частин (звуків, слів, синтаксичних побудов) суміжних відрізків мовлення (слів, рядків, строф)» [Святовець 2011, с. 19].

Образотворча функція фігур цієї групи полягає у передачі складного, часто хаотичного емоційного стану, суперечливості, заплутаності описуваних подій або думок про ці події. У цю групу входять: інверсія - чиста перестановка елементів, парцеляції - чиста дистантність (розрив пропозиції), парентеза - парцелляция з інверсією (розрив зі вставкою) тощо.

Як зазаначає І.І. Коломієць, «інверсія використовуються з метою надання промовам експресивного забарвлення та для того, щоб сфокусувати увагу аудиторії на найважливішій інформації, яка розміщується у нехарактерній для неї синтаксичній позиції» [Основні лінгвістичні поняття 2015, с. 98].

Якщо природа першої риторичної фігури є достатньо прозорою, то явище парцеляції не має однозначного визначення. Іноді її розглядають як «один із випадків оказіонального (мовленнєвого) еліпсису, характерного для персонально-забарвленого мовлення в регістрі дистантної комунікації та для спонтанного мовлення» [Кострова 2006, с. 60]. Т.Є. Кузьміна натомість розуміє парцеляцію як «як стилістичний прийом, що полягає в розчленуванні синтаксично зв’язного тексту на інтонаційно відокремлені відрізки розділені крапкою із експресивною метою» [Кузьмина 1989, с. 24].

Найбільш близько до традиційного трактування парцеляції підійшла у своєму дисертаційному дослідженні О.В. Пустовар, яка називає цю фігуру «прийомом експресивного синтаксису, що передбачає членування структури речення на декілька інтонаційно відокремлених частин з метою створення певних стилістичних ефектів» [Пустовар 2006, с. 21]. При цьому частота

вживання парцельованих конструкцій залежить від емоційного навантаження тексту.

Як зауважує О. Скоробагатова, «парцеляція підвищує інформативність вислову, тому що до об'єктивної інформації, яка міститься в структурі речення та його вербальному наповненні, додається авторська оцінка того, що відбувається, яка виражається шляхом актуалізації частини виразу» [Скоробогатова 1990, с. 7].

У газетних текстах парцеляція виступає як «явище експресивного синтаксису, в основі якого структурно-семантичне та інтонаційне членування цілісної синтаксичної одиниці на декілька компонентів» [Лазаренко 2022, с. 30]. В політичному дискурсі кількість функцій зводиться до двох: 1) функції інформування та 2) функції впливу [Береговская 2004, с. 43].

Використані як важливе джерело експресії мови, парцельовані конструкції дозволяють актуалізувати, виділити з певною метою будь-яку частину висловлювання. У тому, щоб надати певному члену речення велике смислове та емоційне навантаження, і полягає основна (експресивна) функція цього мовного прийому [Сковордников 1980, с. 23].

Наступну риторичну фігуру – парантезу – І.О. Шипова розуміє як «метатекстове внесення, завдяки якому актуалізуються приховані пласти розповіді» [Шипова 2005, с. 162]. За твердженням І.С. Шишкіної, парантеза «збагачує висловлювання невимушеністю, урізноманітнює структуру тексту, надаючи йому посилену ілокутивну силу, створює емоційний фон, який розкривається в інтонації роздумів, іронії тощо» [Шишкина 2009, с. 120].

У структурному плані парантеза інтепретується як «синтаксичний елемент тексту, що на письмі виділяється парним тире чи дужками» [Greenbaum 1996, с. 184]. Ці так звані «вставки» вживаються тоді, коли виникає необхідність в поясненні, коментарі з приводу попередньої думки адресанта.

Фігури зменшення пов’язані з пропуском слів, вони роблять мовний ланцюг коротше і співвідносяться з емоційною нестабільністю на відміну від фігур додавання, які виражають емоційну стабільність [СЭС 2003, с. 251]. Вони надають мовленню динамізм, демонструють мобільність мовця, його готовність діяти швидко і рішуче. Вони варіюються не так багато, як фігури додавання, і включають еліпсис, асиндетон, замовчування і апозиопезіс.

Фігури зменшення спрямовані на виконання двох стилістичних функцій. По-перше, акцентування найбільш значущої змістовної інформації у загальному текстовому просторі; по-друге, надання політичній комунікації розмовно-побутового характеру, що сприяє створенню неформальну атмосферу спілкування між адресантом і адресатом.

Найяскравішими синтактико-стилістичними маркерами, які виконують в тексті політичної промови інтонаційно-ритмічну функцію, є асиндетон. Основною функцією асиндетону вважається посилення образотворчості мовлення [Никитина, Васильева 1996, с. 54]. Зазначається, що асиндетон, заснований на пропуску сполучників при однорідних членах, зображує швидкий рух, мелькання, швидку зміну подій, предметів, на яких увага не затримується; що конструкції асиндетона, «створюючи враження лаконізму та компактності вираження думок, надають викладу енергійного характер» [Александрова 1984, с. 82].

Все вище сказане дозволяє дійти висновку, що для здійснення своїх двох основних функцій (інформативної та функції впливу) політичний дискурс повинен бути експресивним і виразним. Це досягається за допомогою різних засобів посилення виразності. А отже, стилістична специфіка політичної промови базується на вибірковості та частотності використання політиками тропів та риторичних фігур.

Отже, риторичні прийоми модифікують синтаксичної структуру висловлювання, тобто в створюють особливу його організацію, що виділяє його з-поміж інших і, відповідно, привертає увагу адресата. Виявлення синтаксичних риторичних прийомів в політичному дискурсі може сприятиме

розкриттю авторської інтенції, оскільки очевидно, що особливому оформленню піддаються найважливіші думки політика.

РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ

2.1 Стилістичні особливості на лексичному рівні.

Такі властивості мови, як рухливість семантичної структури слова, складність відмежування конотації від прямих денотативних значень, варіативність денотативних і конотативних значень одних і тих самих мовних знаків під впливом соціальних чинників, багатокомпонентність як лексичного, так і прагматичного значення, синонімічні й асоціативні зв’язки слів, модальність висловлювання, оцінність семантики тощо, навмисно й цілеспрямовано використовуються пропагандою [Ґазда, Лазурова 2011, с. 41].

Найбільш очевидним у плані мовного впливу є лексичний потенціал. Слова викликають різні асоціації, які формуються на основі нашого досвіду та знань. Політики, рекламісти та інші часто використовують емоційно забарвлену лексику, повтори, узагальнення та інші прийоми для досягнення бажаного ефекту. Вибір слів може розкрити погляди, цінності та навіть соціальний статус оратора.

Особливого значення набуло слово "Einheit" (єдність), оскільки відображало прагнення до об'єднання країни та подолання розколу, який тривав протягом десятиліть. Термін "Wende" (поворот) використовувався для позначення радикальних змін у політичному та соціальному житті Німеччини, особливо в контексті падіння Берлінського муру та об'єднання. Ці терміни "Ostdeutschland" (Східна Німеччина) та "Westdeutschland" (Західна Німеччина) стали частиною повсякденної лексики, відображаючи географічний та соціально-економічний розкол країни.

Г. Коль був відданим прихильником християнсько-демократичних цінностей. Ці цінності пронизували всю його політику, від соціальної політики до зовнішньополітичних відносин. Окрім об'єднання Німеччини,

канцлер був активним прихильником європейської інтеграції. Він розумів, що об'єднана Німеччина може стати стабільним фактором у Європі лише в рамках європейського союзу [Сергієнко 2018, с. 286].

Розпад СРСР та послаблення його впливу в Європі створили сприятливий ґрунт для об'єднання Німеччини. США, бажаючи уникнути вакууму влади в Центральній Європі, підтримали цей процес. Масові демонстрації в НДР наприкінці 80-х років показали, що населення бажає змін і об'єднання з ФРН. Режим СЕПН виявився неспроможним реформувати країну і зберегти владу.

Г. Коль чітко уявляв собі мету об'єднання Німеччини і розробив детальний план її досягнення і був готовий йти на компроміси, щоб досягти мети. Він успішно переконав як своїх партнерів по коаліції, так і лідерів інших держав підтримати його політику. У своєму оцінюванні ситуації після об’єднання Німеччини Г. Коль вживає лексеми на позначення потужності розвитку, прогресу в житті нових земель ФРН:

«*Bei kräftig steigender Bauproduktion, einer Zunahme im Dienstleistungsbereich und leichten Erholungstendenzen bei der Industrieproduktion wird auch die gesamtwirtschaftliche Produktion wieder zunehmen*» [9. September 1991].

«*Auch beim Aufbau einer modernen leistungsfähigen Infrastruktur gibt es spürbare Fortschritte*» [9. September 1991].

«*Insbesondere werden die Exportaussichten zunehmend optimistisch eingeschätzt*» [9. September 1991].

Навіть якщо зрушення у позитивний бік невеликі, канцлер вказує на їх перспективність (*Aussichten*), говорить про покращення (*verbesserten, besser*) у різних галузях життя об'єднаної Німеччини: «*Diese verbesserten Aussichten haben bereits seit dem Frühjahr zu einer anhaltenden Aufhellung der Geschäftserwartungen in den neuen Bundesländern geführt*» [9. September 1991].

«*Die Treuhandanstalt kommt bei ihrer schwierigen Aufgabe der Privatisierung und Sanierung der Betriebe immer besser voran*» [9. September 1991]

Оратор не уникає визнання існуючих труднощів на шляху соціально-економічної інтеграції, але інтерпретує їх не як негативний фактор, а як можливість для розвитку і зростання. Використання німецького слова "die Herausforderung" (виклик) підкреслює позитивну коннотацію, пов'язану з подоланням труднощів: «*Vor uns liegen große neue Chancen, aber auch neue Risiken und Gefahren. Zu den Herausforderungen gehört für uns Europäer die gewaltige Migration, die eingesetzt hat - die Wanderung von Ost nach West und von Süd nach Nord…*» [5. Oktober 1993].

Слова, що описують ситуацію як складну або проблемну, безпосередньо вказують на наявність перешкод та труднощів. Це дозволяє аудиторії чітко зрозуміти, що існують певні проблеми, які потребують вирішення. Використання таких лексем може викликати у слухачів почуття занепокоєння, співчуття або навіть тривоги, що стимулює їхню увагу до проблеми. Описуючи завдання як "той, що вимагає багато зусиль", оратор підкреслює його складність та необхідність великих ресурсів для його вирішення:

«*Als schwierig erweist sich nach wie vor der Verwaltungsaufbau in den neuen Ländern (…). Gleichwohl bleibt aber im Verwaltungsbereich der Länder noch vieles zu tun, um die Bearbeitungszeiten drastisch zu senken*» [9. September 1991].

«*Gleichzeitig haben wir die Pflicht, große Anstrengungen zu unternehmen, um den Reformstaaten in Mittel-, Ost- und Südosteuropa, den Polen, der CSFR, den Ungarn, den Völkern in der Sowjetunion, zu helfen. Auch dies ist eine einmalige Chance*» [24. Oktober 1991].

Використовуючи лексему "Sorge", оратор підкреслює, що він не просто політик, який приймає рішення, а людина, яка турбується про добробут своїх громадян. Вираження турботи допомагає встановити емоційний зв'язок з аудиторією, що сприяє формуванню довіри до оратора*:* «*Sorge bereitet uns in Ostdeutschland insbesondere der Arbeitsmarkt. Das heißt: Entgegen vielen Befürchtungen hat der deutliche Rückgang der Kurzarbeit nicht zu einem gleich hohen Anstieg der Arbeitslosigkeit geführt*» [9. September 1991]. При цьому

порушується стандартна структура речення, що дозволяє передати емоції оратора (здивування, радість, смуток тощо) або спрямувати увагу читача на певну частину речення:

«*Mit großer Sorge sehe ich aber, wie sehr sich in weiten Bereichen der Lohnkostenanstieg von der Leistungsfähigkeit der Betriebe in den neuen Bundesländern entfernt. Die Gefahr für bestehende und neue Arbeitsplätze kann und darf niemand ignorieren*»[September 1991].

«*Ob begründet oder nicht - diese Ängste sind eine Realität. Eine Realität ist auch die Sorge um den Erhalt knapper Ressourcen wie Arbeit und Wohnraum*» [5. Oktober 1993].

Вдало підібрані синоніми можуть створити яскраві образи та посилити емоційний вплив мови. Їх використання дозволяє уникнути монотонності мови та зробити її більш цікавою для слухачів, можна акцентувати на різних аспектах політичної активності інших країн, підкресливши їхню значущість:

- надійності: «*Über dieses enge Geflecht der politischen Beziehungen sollte man nicht das menschliche Miteinander vergessen, das unverändert die Grundlage unserer Freundschaft bildet* [21. Januar 1993]. *Absage an nationalistische Sonderwege und Bereitschaft zu weitreichender Integration in Gemeinschaft mit unseren Partnern - dies war, ist und bleibt Grundlinie deutscher Politik!*» [27. Januar 1992]

- високої оцінки: «*Die Tatsache, dass die deutsch-französische Freundschaft nicht einfach von oben verordnet, sondern in den Herzen der Menschen verankert ist, stellt das größte Vertrauenskapital dar, das wir in all diesen Jahren aufgebaut haben. Dieses Kapital war eine wesentliche politische Grundlage für die Wiederherstellung der Deutschen Einheit mit Zustimmung aller unserer Nachbarn und Partner*» [21. Januar 1993].

Позитивна коннотація: Слово "neu" зазвичай асоціюється з чимось позитивним, свіжим, перспективним. Воно викликає очікування змін на краще, розвитку та прогресу. Слово "anders" підкреслює, що нове об'єднане німецьке суспільство відрізняється від того, що було раніше. Поєднання цих

прикметників створює синергетичний ефект, підкреслюючи, що майбутнє буде не просто новим, а й відмінним від минулого. Таке поєднання слів формує у слухачів оптимістичне бачення майбутнього, сповнене надії та очікування позитивних змін.: «*Blieben die neuen Demokratien allein mit ihren wirtschaftlichen Schwierigkeiten, dann käme es möglicherweise zu neuen Flüchtlingsströmen in Richtung Westen und zu anderen unkontrollierbaren politischen Entwicklungen*» [05. Mai 1992].

Коли оратор стверджує, що щось є "новим" або "іншим", він неявно порівнює це з тим, що було раніше. Пов'язуючи "нове" та "інше" з "кращим", оратор стверджує, що ці зміни є бажаними та ведуть до покращення ситуації. Такий зв'язок формує у слухачів очікування позитивних змін у майбутньому. Контекстуальниц зв'язок між "neu/anders" та "besser" підсилює їхню семантику, роблячи її більш очевидною для аудиторії: «*Wenn Sie unsere Vorschläge kritisieren, dann lassen Sie uns darüber reden, ob Sie andere oder bessere Vorschläge haben*»[8. Februar 1996]. Попри однозначність семантики сполучника ***oder*** цей зв’язок важко назвати альтернативним, адже обидва прикметники є скоріш контекстуальними синонімами.

2.2 Стилістичні особливості на морфологічному рівні

Увагу адресата привертають речення, які містять рекомендації, оратора. Вони можуть бути виражені по-різному. Оратор може використовувати категоричні вирази, які не залишають місця для сумнівів. Це можуть бути дієслова наказового способу або модальні дієслова, які виражають обов'язковість дії - *müssen* / *sollen*: «*Die deutsche Teilung ist seit dem 3. Oktober 1990 überwunden, aber - wir alle spüren es - die innere Einheit unseres Vaterlands ist noch lange nicht vollendet. Wir alle in Ost und West müssen uns immer bewusst sein, dass die Vollendung der inneren Einheit unseres Vaterlands*

weit mehr ist als eine Frage der Ökonomie oder der Sozialpolitik (...). Die Deutsche Einheit muss im Alltag gelebt werden» [9. November 1992].

З іншого боку, оратор може формулювати свої рекомендації більш м'яко, використовуючи дієслова, які виражають потребу - *brauchen*: «*Wir brauchen deshalb eine weltumspannende Umweltpartnerschaft. Dies gilt in besonderem Maße für den Schutz des tropischen Regenwaldes, der für das Klima auf unserem Planeten eine so unersetzliche Rolle spielt*» [24. Oktober 1991].

Починаючи свою промову, канцлер використовує більш обережні формулювання. Це дозволяє йому підготувати аудиторію, поступово ввести слухачів у контекст проблеми, ознайомити їх з різними аспектами питання. М'який початок дозволяє пом'якшити потенційну негативну реакцію на більш радикальні ідеї. У кінці промови канцлер переходить до більш категоричних тверджень, які залишають більш яскраве враження і легше запам'ятовуються:

«*Wir haben zu lange - auch in Deutschland, auch in den Industrienationen - dieses Thema Ökologie unterschätzt. Wir müssen deshalb heute - und das kann ich Ihnen von Deutschland berichten und beweisen - ungleich mehr Mittel zu Sanierung und Reinhaltung der Umwelt aufwenden als dies bei rechtzeitigem Handeln notwendig gewesen wäre. Deshalb, finde ich, sollten wir mit Einsicht und Vernunft gemeinsam handeln*»[24. Oktober 1991].

«*Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen dürfen privaten Betrieben keine Konkurrenz machen und den Wettbewerb nicht verzerren. Die regionalen Aufbaustäbe sollen unter anderem dafür sorgen, dass Staat und Privatwirtschaft den Neuaufbau nicht gegeneinander, sondern miteinander voranbringen*»[9. September 1991].

Використання дієслова sollen у кон’юнктиві було одним з улюблених прийомів Г. Коля. Він міг формулювати свої пропозиції як бажану мету, не накладаючи на слухачів жорстких обов’язків. Такий підхід дозволяв уникнути конфронтації і зробити свої висловлювання більш прийнятними для різної аудиторії: «*Wir sollten uns stattdessen bei der Beschäftigung mit Ursachen und Auswirkungen der Wanderungsbewegungen von Herz und Verstand*

gleichermaßen leiten lassen». Далі доповідач пропонує свою точку зору з шести тез («*Ich möchte hierzu sechs Thesen vortragen*»), які виражають його переконливість в своїй правоті:

«*Für mich steht außer Frage*: *Wer aus politischen, rassischen oder religiösen Gründen verfolgt wird, muss Asyl finden können*»[5. Oktober 1993]. Цьому сприяють також такі стилістичні засоби, як повтор (паралелізм, анадиплосис):

«*Dies ist ein entscheidender Grundsatz unserer Zivilisation, dies ist ein elementares Menschenrecht*» [5. Oktober 1993].

«*Alle diese Maßnahmen sind wichtig, sie reichen aber nicht aus. Wichtig ist es vor allem, präventive Schritte zu unternehmen, um - so weit möglich - die Ursachen für die Wanderungsbewegungen zu beseitigen*» [5. Oktober 1993].

Дієслово "müssen" створює враження, що ситуація вимагає негайних дій. Це мобілізує слухачів і спонукає їх до активних кроків. Використовуючи "müssen", оратор наголошує, що певні дії є обов'язковими для всіх членів суспільства. Таким чином реалізується тактика заклику: «*Wir müssen daher im Rahmen unserer Möglichkeiten dazu beitragen, dass freiheitliche Demokratie, Rechtsstaat und Marktwirtschaft in Mittel-, Ost- und Südosteuropa dauerhaft verankert werden*» [31. Dezember 1990].

Займенник "wir" об'єднує оратора і аудиторію в одну групу, підкреслюючи спільні інтереси та цінності. Коли політик каже "wir", він натякає на те, що всі присутні переживають схожі події, мають спільну історію. За допомогою "wir" політик закликає аудиторію до спільних дій, підкреслюючи, що тільки разом вони можуть досягти поставленої мети: «*Wir, die Europäische Gemeinschaft und insbesondere wir Deutschen wollen den positiven, baldigen Abschluss von GATT*»[24. Oktober 1991]. Використання "wir" в контексті Європи створює відчуття, що всі європейці є однією великою родиною, що має спільні цінності, історію та майбутнє. Повторюючи "wir", канцлер надає європейській інтеграції моральне обґрунтування, підкреслюючи, що це не просто політичний проект, а вибір,

який випливає з історичних і культурних зв'язків.: «*Die Europäische Gemeinschaft muss, will ihre Rolle auf unserem Kontinent und weltweit glaubwürdig ausfüllen, mit einer Stimme sprechen und als Einheit handeln*»[27. Januar 1992].

Він налаштований всебічно сприяти європейській кооперації: «*Unser gemeinsamer Wille ist es, die Europäische Gemeinschaft besser für die schwierigen Herausforderungen der Zukunft zu rüsten. Dies wird nur gelingen, wenn wir europäische Politik aus einem Guss konzipieren und durchführen*» [27. Januar 1992].

Посилаючись на спільні цінності, Коль об'єднував німецьке суспільство, підкреслюючи те, що їх об'єднує набагато більше, ніж роз'єднує. Використання цінностей як аргументу надавало його політичним рішенням моральне обґрунтування. Підкреслюючи прихильність до певних цінностей, Г. Коль захищав національну гідність німців і відновлював їхню віру в майбутнє.: «*Wir Deutschen haben aus der Geschichte gelernt. Wir sind ein friedens-, wir sind ein freiheitsliebendes Volk, und nie werden wir unsere Demokratie den Feinden des Friedens und der Freiheit schutzlos ausliefern*» [2. Oktober 1990].

Іменні присудки *sicher/überzeugt sein* прямо вказують на те, що політик впевнений у своїх позиціях і не сумнівається у правильності своїх рішень. Впевненість лідера є важливим фактором, який впливає на довіру виборців. Використання цих присудків допомагає зменшити відчуття невизначеності у виборців і створити відчуття стабільності:

«*Unsere Anstrengungen zeigen gute Fortschritte, und ich bin sicher, dass auch der Osten Deutschlands in wenigen Jahren wirtschaftlich aufblühen wird*» [24. Oktober 1991].

«*Ich bin fest davon überzeugt, dass wir die große Chance und die Herausforderung für Deutschland vor der Geschichte verfehlen würden, wenn wir uns jetzt nur mit der deutschen Einheit zufriedengeben würden, wenn wir die Zeichen der Zeit nicht erkennen würden, dass deutsche Einheit und die politische,*

wirtschaftliche und soziale Einigung Europas zwei Seiten derselben Medaille sind» [24. Oktober 1991].

Ототожнення "я - уряд" є потужним інструментом самопрезентації. Політик, використовуючи цю формулу, прагне створити образ себе як сильного лідера, який повністю відповідає за успіхи та невдачі держави. Це дозволяє йому створити створити образ лідера, який повністю відданий інтересам держави: *Nach den bisher vorliegenden Zahlen und Informationen können wir im Herbst mit einer ausgeglichenen Bilanz von Lehrstellenangebot und -nachfrage in den neuen Bundesländern rechnen. Das ist angesichts der wirtschaftlichen Probleme in Ostdeutschland ein großer Erfolg*» [9. September 1991].

Вживаючи "wir" та "unser", Г. Коль наголошував на єдності німецького народу, незважаючи на поділ країни на два табори під час Холодної війни. Ці займенники створювали відчуття "ми", об'єднуючи всіх німців в одну спільноту з спільними цінностями та цілями. Така лінгвістична стратегія сприяла об'єднанню Німеччини та зміцненню позицій нової держави на міжнародній арені:

1) «*Wenn wir an die Zeit vor fünf Jahren denken, können wir, bei aller Skepsis, sagen: Wir sind ein gutes Stück vorangekommen. Unsere europäische Geschichte lehrt uns: Konzepte des Gleichgewichts, das Denken in Koalitionen oder auch Modelle von Einflußsphären haben in unserer Geschichte nie auf Dauer Sicherheit und Stabilität gebracht. Wir wollen aus diesen negativen Erfahrungen lernen*» [4. Juni 1996].

2) «*Meine Damen und Herren, wir haben eine stabile Währung; wir haben eine Inflationsrate, die nach den Lehrmeinungen, wie wir sie früher als Studenten auf der Universität hörten, gar keine Inflation mehr ist*» [4. Juni 1996].

3) «*Unsere gemeinsamen Leistungen beim Aufbau in den neuen Bundesländern werden überall auf der Welt anerkannt und bewundert. Unser Ansehen in der Welt verdanken wir nicht zuletzt jenen mutigen Männern und*

Frauen, die im Herbst 1989 in der DDR für die Freiheit demonstrierten. Auch darauf können wir gemeinsam stolz sein» [3. Oktober 1996].

Оптимістичний дискурс сприяв підтримці високого морального духу населення як Східної, так і Західної Німеччини, особливо в період значних соціальних і економічних трансформацій. Позитивні прогнози допомагали подолати побоювання щодо невідомого майбутнього та сприяли створенню відчуття стабільності.

Коль акцентував на тому, що держава не є абстрактною інституцією, а складається з конкретних людей, про яких потрібно дбати: «*Wir haben ein Sonderprogramm für 1991 und 1992 aufgelegt mit 24 Milliarden DM - allein 12 Milliarden für das laufende Jahr.(...) Dieses Geld soll vor allem den örtlichen Betrieben - den Handwerksbetrieben, dem Mittelstand – zugutekommen*» [13. März 1991]. Підкреслюючи необхідність покращення життя у східних регіонах, Г. Коль демонстрував, що об'єднання Німеччини не є просто політичним актом, а має соціальну складову. Це було важливо для зменшення розриву між сходом і заходом та створення відчуття справедливості [Юшковец 2008, с. 5].

Використовуючи найвищий ступінь, оратор спрощує сприйняття інформації для аудиторії. Замість того, щоб детально пояснювати, чому якась подія є важливою, достатньо сказати, що вона "найважливіша". За допомогою цього прийому можна перебільшити значення певних подій або явищ, створити штучну драматизацію та спонукати аудиторію до бажаної реакції: «*Besonders hervorheben möchte ich schließlich die kulturelle Zusammenarbeit, die aus meiner Sicht eines der wichtigsten und tragfähigsten Elemente des Vertrags darstellt. Sie hat nicht zuletzt durch die Gründung des Kulturrats und des Hochschulkollegs neue Impulse erhalten*» [21. Januar 1993]. Використовуючи перформативні дієслова, оратор ніби втягує слухача в процес спілкування. Наприклад, фраза "Ich möchte hervorheben..." (Я хотів би підкреслити...) не просто констатує факт, а закликає слухача звернути особливу увагу на те, що буде сказано далі: «*Das gleiche gilt - und das möchte ich besonders hervorheben - auch für das besondere Engagement der*

französischen Wirtschaft beim Wiederaufbau in den neuen Bundesländern. Frankreich steht damit an der Spitze der ausländischen Investoren» [21. Januar 1993].

Використання дієслова "müssen" у сполученні з займенником "wir" є лише одним з багатьох інструментів, які він застосовував для мобілізації підтримки та досягнення своїх політичних цілей. Його заклики були адресовані до єдності та співпраці, а також більш конкретні заклики до певних груп населення (наприклад, молоді, пенсіонерів); до взаєморозуміння, співпраці та побудови спільного майбутнього: «*Wir Deutschen diesseits und jenseits von Elbe und Werra müssen bereit sein, mit Verständnis aufeinander zuzugehen*» [31. Dezember 1990].

Заклик канцлера до активних дій у розбудові міжнародних відносин виражається також через заперечну модальну конструкцію ***nicht dürfen***: «*Wir dürfen uns auf den Erfolgen der Vergangenheit nicht ausruhen. Auch im deutsch-französischen Verhältnis gibt es wichtige Felder, die weiter ausgebaut werden können. (...) Zu denken wäre auch an die Schaffung eines deutsch-französischen Ausschusses aus beiden Parlamenten...*» [21. Januar 1993].

Використання рефлексивного дієслова підкреслює, що кожна людина має взяти на себе відповідальність за досягнення спільної мети. Це спонукає аудиторію до активних дій. Сполучення рефлексивного дієслова з "müssen" створює відчуття невідкладності і необхідності діяти: «*Unsere Fähigkeit zur Solidarität, unsere Bereitschaft zur Verantwortung in der Welt - das alles muss sich zuallererst im Innern unseres Vaterlands bewähren*» [31. Dezember 1990].

Цей лінгвістичний прийом є потужним інструментом у руках оратора, дозволяючи йому створити емоційний зв'язок з аудиторією та мобілізувати її на дію.

Спектр проблем, що порушуються у промовах з використанням рефлексивних дієслів:

- заклики до взаємодопомоги, толерантності, подолання соціальної нерівності.

- заклики до екологічної свідомості, збереження довкілля.

- заклики до відповідального споживання, інвестицій в освіту та інновації.

- заклики до участі у політичному житті, захисту демократичних цінностей:

«*Wir müssen der größeren Verantwortung gerecht werden, die uns mit der Überwindung der Teilung und der Wiedergewinnung der vollen Souveränität zugewachsen ist. Dies verlangen unsere Nachbarn, dies verlangt die Welt* [13. März 1991].

Das vereinte Deutschland ist jedoch in einer neuen Lage. Wir müssen jetzt die verfassungspolitischen Konsequenzen ziehen. Unsere Entscheidung wird als Prüfstein für die Ernsthaftigkeit unseres politischen Willens angesehen werden, die Last der internationalen Friedenssicherung mitzutragen» [13. März 1991].

На відміну від наказового способу, кон'юнктив II створює більш м'який і дружелюбний тон. Це дозволяє уникнути відчуття тиску і зробити звернення більш прийнятним для слухачів. Це сприяє тому, що слухач сприймає інформацію як корисну для себе. За допомогою кон'юнктиву II можна висловити свою думку, не вдаючись до прямих наказів, що може бути більш дипломатичним підходом: «*Wir sollten uns jetzt zügig an die Arbeit machen, um die vereinbarten Schritte auf politischem und auf militärischem Gebiet umzusetzen. Beiden Aspekten messe ich gleich großes Gewicht bei!*»[27. Januar 1992].

Розвиток Німеччини не можна розглядати ізольовано від її взаємодії з іншими країнами. Ця взаємодія є багатогранною і впливає не тільки на економіку Німеччини, але й на її політичну стабільність, культурний розвиток та міжнародний авторитет: «*Auch sollten wir noch in diesem Jahr die Überlegungen voranbringen, in der WEU eine Planungskapazität schaffen und ihre in Maastricht vorgezeichnete Querverbindung zur NATO und zur Politischen Union konkret ausgestalten*»[27. Januar 1992]. Висловлювання оратора про необхідність більш рішучих дій щодо підтримання порядку на континенті в контексті розширення співробітництва з Францією відкриває широке поле

для інтерпретацій: «*Deutschland und Frankreich sollten sich nicht scheuen, hierbei Schrittmacher zu sein. Der Krieg im früheren Jugoslawien, aber auch die Krisenherde in anderen Teilen Ost- und Südosteuropas sowie an den Grenzen unseres Kontinents machen mehr als deutlich, dass nur eine gemeinsame Politik uns vor dauerhafter Instabilität bewahren kann*» [21. Januar 1993].

На думку Й. Коппершмідта, «у демократичному суспільстві існує постійна й увесь час зростаюча потреба в кооперації» [Kopperschmidt 1989, S. 18]. Коли оратор вживає імператив 1-ї особи множини, він включає аудиторію в спільну дію, створюючи відчуття "ми", що посилює єдність і згуртованість:

«*Täuschen wir uns nicht: Ein Rückschlag des Umgestaltungs-prozesses in den Staaten des ehemaligen Warschauer Pakts würde uns allen einen hohen Preis abverlangen. Die Unterstützung des Aufbaus in diesen Ländern ist nicht nur eine Investition in die Zukunft Europas, sondern dient gleichzeitig dem Weltfrieden.*

Die jungen Menschen in Deutschland und Europa haben heute die Chance, die kaum je eine Generation vor ihnen gehabt hat: die Chance auf ein ganzes Leben in Frieden und Freiheit. Arbeiten wir gemeinsam für dieses große Ziel!»°[31. Dezember 1990].

Оратор рідко звертається до перформативних дієслів зі значенням пропозиції: «*Dieser deutsch-französische Großverband könnte den Kern für ein europäisches Korps bilden, das für die Streitkräfte aller Mitgliedsstaaten der WEU offensteht. Ich appelliere an Sie, diese Einladung aufzugreifen*» [27. Januar 1992].

2.3 Стилістичні особливості на синтактичному рівні

Зазначимо, що канцлер опікується не тільки внутрішньополітичними та соціально-економічними проблемами ФРН. Важливість питання він підкреслює зворотним порядком слів, коли такі прикметники, як *wichtig, vorrangig* виносяться у реченні на перше місце[Соколова 2021, с. 125]:

«*Vorrangig geht es darum, die Reformstaaten in Mittel- und Südosteuropa an die Gemeinschaft heranzuführen und damit den Beitritt dieser Länder vorzubereiten. Gerade die Menschen in diesen Ländern - ob in Polen oder in Ungarn, ob in der Tschechischen oder in der Slowakischen Republik - setzen ihre ganze Hoffnung auf die Europäische Gemeinschaft*» [21. Januar 1993].

Однією з характерних рис стилю Гельмута Коля є використання підрядних речень умови для створення ефекту попередження. Дійсно, цей прийом дозволяв йому не просто констатувати проблеми, а й залучати аудиторію до активної співпраці, підкреслюючи важливість своєчасних дій. Таким чином оратор створював атмосферу невизначеності та напруги, спонукаючи слухачів до більш уважного сприйняття інформації: «*Wenn wir uns bei der Wahrnehmung unserer außenpolitischen Interessen auseinander dividieren lassen, würde das die Union vor eine Zerreißprobe stellen. Nur eine Union, die ihre Interessen nach außen wirksam wahrnimmt, kann auch ihren inneren Zusammenhalt wahren*» [21. Januar 1993].

Ключову роль у посиленні умовних конструкцій відіграє прислівник "nur". Його використання чітко вказує на те, що саме ця умова є єдиним можливим шляхом до досягнення мети, що створює відчуття невідворотності наслідків у разі невиконання умови. Цей прислівник виключає будь-які альтернативи, підкреслюючи, що саме цей захід є найефективнішим і найдоцільнішим: **«***Wir können unsere wirtschaftliche und monetäre Stabilität nur sichern und unseren Wohlstand nur bewahren, wenn wir mit dem Ziel einer gemeinsamen Wirtschafts- und Währungspolitik immer enger zusammenarbeiten*»[21. Januar 1993].

В іншій промові Г. Коль опікується питанням ядерної та хімічної зброї: «*Besondere Sorgen bereiten uns die Sicherheit der atomaren und chemischen Waffen und die Gefahr des Transfers dieser Waffen oder des Know-how zu ihrer Herstellung*». Тут інформативно-інтерпретативна стратегія корелює з аргументативною стратегією, що вербалізується у реченні зі сполучником причини

В одній із своїх промомв інформативно-інтерпретативна стратегія взаємодіє з аргументативною, а також роль сполучника причини у цьому процесі. Канцлер почав з надання фактів про небезпеку ядерної та хімічної зброї, про їхню руйнівну силу та довготривалі наслідки. Далі він, мабуть, перейшов до інтерпретації цих фактів, пояснюючи, чому ця проблема є настільки гострою та загрозливою для всього людства:

«*Die große Zahl der Rüstungswissenschaftler und -experten in der ehemaligen Sowjetunion erhöht die Gefahr der nuklearen Proliferation. Gezielte westliche Hilfe zu ihrer Weiterbeschäftigung, zum Beispiel bei der Sicherung ziviler Kernkraftwerke und bei der Bewältigung der nuklearen Abrüstung, liegt deshalb in unserem ureigenen Interesse*» [27. Januar 1992].

В промовах політиків, зокрема таких як Гельмут Коль, часто спостерігається переплетення інформаційно-інтерпретативної стратегії з агітаційною. Це особливо характерно для ситуацій, коли політик не просто констатує проблему, а й пропонує шляхи її вирішення. Використання форм майбутнього часу та кличних речень дозволяє політику викликати у аудиторії позитивні емоції, такі як надія, оптимізм, ентузіазм:

«*Dies allerdings ist leichter gesagt als getan. Wir werden den Teufelskreis von Armut, Überbevölkerung, Arbeitslosigkeit und Umweltproblemen in den Herkunftsländern nur mittelfristig und Schritt für Schritt durchbrechen können; Illusionen sind hier fehl am Platz*» [5. Oktober 1993].

«*Die Westeuropäische Union wird die gemeinsame europäische Verteidigungspolitik erarbeiten und durchführen: Sie wird zur Verteidigungskomponente der Europäischen Politischen Union!*» [27. Januar 1992].

Дійсно потужним інструментом, який дозволяє політикам підкреслити важливі ідеї та створити емоційний зв'язок з аудиторією, є анафоричний повтор.Повторення одних і тих же слів або словосполучень на початку сусідніх речень або абзаців допомагає зосередити увагу аудиторії на конкретній ідеї. У випадку з промовою Коля, це може бути ідея про те, що

Німеччина є активним і відповідальним членом міжнародного співтовариства: «*Entsprechend dieser grundlegenden Bestimmung haben wir uns kollektiven Sicherheitssystemen angeschlossen. Wir sind Mitglied des Nordatlantischen Bündnisses und der Westeuropäischen Union. Wir sind Mitglied der Vereinten Nationen und also auch zur Teilnahme an den in der Charta der Vereinten Nationen vorgesehenen Maßnahmen kollektiver Sicherheit verpflichtet*»[13. März 1991].Повторення створює ритм і мелодію мови, що робить її більш запам'ятовуваною. Це також допомагає викликати у слухачів певні емоції, наприклад, гордість за свою країну.

Використання конструкції "wir"з назвою національної приналежності є ефективним інструментом для створення відчуття єдності та солідарності.Коли оратор використовує "wir", він ніби запрошує аудиторію до спільної ідентичності, підкреслюючи, що вони є частиною одного цілого. Поєднання "wir" з назвою країни створює відчуття спільної історії, культури та цінностей. Іноді така конструкція може неявно протиставляти "нас" (німецький народ) "іншим" (іншим народам), що може сприяти консолідації внутрішньої групи: «*Als deutscher Regierungschef füge ich hinzu: Wir alle brauchen Europa, aber wir Deutschen brauchen dieses Europa mehr als alle anderen*» [5. Oktober 1993].

Використання "wir" підкреслює, що мета є спільною для всіх представників спільноти. Це створює відчуття єдності і спільного інтересу. Дієслово "brauchen" (потрібно) підкреслює нагальність ситуації і необхідність спільних дій. Ця конструкція спрямовує увагу на майбутнє, на те, чого можна досягти спільно: «*Doch auch im Westen Europas sind wir gegen Rückfälle in den Nationalismus früherer Zeiten nicht gefreit. Deshalb brauchen wir die Politische Union*»[5. Oktober 1993].

Предикативна група "wir brauchen" часто використовується для введення аргументів на користь європейської інтеграції. Через цю конструкцію Г. Коль міг інтерпретувати історичні події або сучасні виклики таким чином, щоб показати, що об'єднання є єдиним правильним рішенням. "Wir brauchen" -

це прямий заклик до дії, який мотивує слухачів підтримати ідею європейської інтеграції.: «*Doch auch im Westen Europas sind wir gegen Rückfälle in den Nationalismus früherer Zeiten nicht gefreit. Deshalb brauchen wir die Politische Union*»[5. Oktober 1993].

Використовуючи підрядні умовні речення, канцлер фактично малював перед аудиторією картину негативних наслідків, які можуть виникнути, якщо не буде обрано правильний шлях. Це створювало відчуття нагальності та спонукало слухачів підтримати його позицію. Прислівник "nur" підкреслював виключність запропонованого рішення, ніби говорячи: "Це єдиний правильний шлях". Така категоричність звучала переконливо і не залишала місця для сумнівів: «*Wenn wir uns bei der Wahrnehmung unserer außenpolitischen Interessen auseinander dividieren lassen, würde das die Union vor eine Zerreißprobe stellen. Nur eine Union, die ihre Interessen nach außen wirksam wahrnimmt, kann auch ihren inneren Zusammenhalt wahren*» [21. Januar 1993].

Використання сурядних речень зі сполучниками причини – ще один з ефективних прийоівм, який дозволяє додати виступам більше переконливості та глибини.Сурядні речення зі сполучниками причини створюють враження виваженого та обдуманого підходу. Канцлер демонструє, що його позиція не є випадковою, а базується на певних фактах і міркуваннях: «*Hierzu gehört auch, dass wir das Europäische Währungssystem als eine wesentliche Grundlage dieser Entwicklung sichern. Wir werden nicht hinnehmen, dass von außen herein getragene Turbulenzen die Errungenschaften einer erfolgreichen Politik gefährden. Deshalbkommt der engen und vertrauensvollen Zusammenarbeit unserer beiden Regierungen und Zentralbanken besondere Bedeutung zu*» [21. Januar 1993].

РОЗІДЛ 3 СТИЛІСТИЧНЕ АРАНЖУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ

3.1 Стилістичні прийоми

Об'єднання Німеччини було переломним моментом, який значно вплинув на політичний дискурс. В період "поворотного часу" dsz був насичений стилістичними та риторичними засобами. Це був час великих змін, коли політики прагнули мобілізувати суспільство на здійснення масштабних реформ, що вимагало використання емоційно забарвленої мови та вдавання до різних риторичних прийомів. Політики брали участь у формуванні нової національної ідентичності, що вимагало використання символів, метафор та інших мовних засобів для створення спільного образу майбутнього.

За допомогою метафор канцлер міг представити складні ідеї в більш доступній формі та створити яскраві образи.Повторення ключових слів і фраз допомагало закріпити ідеї в свідомості слухачів.Використання слів, які викликають сильні емоції (наприклад, "Sieg", "die Freiheit", "die Zukunft"), допомагало політикам залучати аудиторію та створювати атмосферу єдності.

У своїх ранніх промовах про об'єднану Німеччину Г.Коль часто звертався до історичного досвіду країни. Посилаючись на успіхи попередніх поколінь політиків, він надавав своїм пропозиціям легітимності, показував, що його політика є продовженням традицій, які німецький народ високо цінує. Апеляція до спільного минулого допомагала об'єднати населення країни, яке після довгого поділу було неоднорідним. Спільна історія ставала основою для побудови нової національної ідентичності: «*Wenige Schritte von hier haben die Mütter und Väter der Bundesrepublik das Grundgesetz ausgearbeitet und die Fundamente für den wohl freiheitlichsten Staat gelegt, den es jemals auf deutschem Boden gegeben hat*» [14. Juni 1994].

Використання канцлером метафоричних номінацій, пов'язаних з тематичною групою "Батьківщина" мав глибокий вплив на сприйняття його

політики і сприяв консолідації німецького суспільства. Водночас він порівнював минулий розділ Німеччини на дві розділення з бажаною єдністю, підкреслював необхідність об'єднання зусиль для побудови нового майбутнього. Для цього він використовував драматичні образи минулого і мотивував таким чином громадян до активної участі у будівництві нової Німеччини: «*Deswegen ist es uns nicht gleichgültig, sondern es ist schicksalhaft, welchen Weg Europa geht, ob wir, die Deutschen, uns unwiderruflich auf den wirtschaftlichen und politischen Zusammenschluss festlegen oder ob wir unsere Hand reichen zu einem Rückfall in vergangene Zeiten, in nationale oder gar machtpolitische Rivalitäten*» [02. Dezember 1992].

Лексика, пов'язана з поняттям "драматичний", відігравала ключову роль у промовах Гельмута Коля. Цей термін не лише описував минуле Німеччини, але й служив для характеристики сучасних йому глобальних процесів. Прикметник *dramatisch*дозволяв Г. Колю підкреслити масштаб і глибину змін, які відбувалися в Німеччині та світі. Це дозволяло створити відчуття історичної значущості подій: 1) «*Angesichts der dramatischen Entwicklung in Europa darf unser Blick nicht von den wachsenden Problemen der Dritten Welt abgelenkt werden*»[5 Mai. 1992].

2) «*Vor uns liegt kein bequemer Weg. Die dramatischen Veränderungen in der Welt, in Europa und bei uns in Deutschland stellen uns vor große Aufgaben - und sie bieten uns viele neue Chancen*» [3 Okt. 1996].

Драматизм ситуації пов’язується з міграціями та військовим конфліктом на Балканах:

1) «*Angesichts des dramatischen Umbruchs in Mittel-, Ost- und Südosteuropa braucht unser Kontinent mehr denn je einen festen Anker der Stabilität und damit auch eine starke Europäische Gemeinschaft*» [02. Dezemder 1992].

2) «*Vor uns liegen große neue Chancen, aber auch neue Risiken und Gefahren. Zu den Herausforderungen gehört für uns Europäer die gewaltige Migration, die eingesetzt hat - die Wanderung von Ost nach West und von Süd nach Nord. Sie kennen gewiss die dramatischen Zahlen*» [05. Oktober 1993].

Після об'єднання Німеччина стояла перед безліччю невідомих. Використання з прикметником "драматичний" відображало цю невизначеність і створювало атмосферу напруженості. У цей період було важливо об'єднати зусилля всіх німців для вирішення спільних проблем. Вживанням цього прикметникаоратор підкреслював необхідність єдності: «*Wir waren einstimmig der Auffassung, dass es wichtig und richtig ist, zu dieser Zeit, in der sich die Dinge in Europa* ***dramatisch*** *verändern, als die klassische Europa-Partei Deutschlands eine solche Planung vorzunehmen*» [25. Oktober 1992]. Канцлер використовує парантезу, вказуючи на абсолютну звичайність таких факторів: «*Sie wollen einfach nicht zugeben, wie dramatisch sich die Welt, in der wir leben, verändert hat, und daß wir - was immer gestern oder vorgestern war - dieser dramatischen Veränderung Rechnung tragen müssen*» [11. September 1996].

Поєднання лексем "драматичний" та "кращий" в одному реченні створює парадоксальний ефект: «*Keine Stadt spiegelt besser die grundlegenden Veränderungen der Welt, Europas und Deutschlands wider als Berlin. Lassen Sie mich betonen: Es ist eine dramatische Veränderung zum Besseren*» [4. Juni1996].

Використання лексеми "драматичний" підкреслювало складність і напруженість процесу об'єднання Німеччини. Це було не просто зміною кордонів, а глибокою трансформацією суспільства, економіки та політичної системи. Водночас, прикметник "кращий" вказував на те, що ці драматичні зміни були необхідні для досягнення більш світлого майбутнього. Це був парадокс, який відображав складну дійсність, в якій Німеччина опинилася після об'єднання.

Метафора на базі лексеми "neu" (*ein neues Miteinander, ein neues Kapitel, ein neuer Weg* тощо) відігравала ключову роль у формуванні образу майбутнього Німеччини в промовах Гельмута Коля. Це була не просто гра словами, а свідома стратегія, яка мала на меті по-перше, підкреслити радикальність змін, адже слово "новий" підкреслювало, що об'єднання Німеччини не було простим поверненням до минулого, а початком нової ери;

по-друге, створити оптимістичний настрій, тому що поняття "нового" асоціюється з позитивними змінами, прогресом і надією на краще майбутнє:

1) «*Nach dem Wegfall des Eisernen Vorhangs, dem Zusammenbruch des Kommunismus und der friedlichen Wiedervereinigung Deutschlands eröffnen sich für unseren Kontinent Möglichkeiten eines neuen Miteinanders*»[4. Juni 1996].

2) «*Der Vertrag über die deutsch-französische Zusammenarbeit vom 22. Januar 1963 war Ausdruck des Wunsches unserer beiden Völker, endgültig und unwiderruflich ein neues Kapitel in ihren Beziehungen aufzuschlagen*» [11. September 1996].

3) «*… Ich will aber gleich hinzufügen: Ich könnte mir auch vorstellen, dass wir in dem einen oder anderen Fall auch zu neuen Wegen kommen*» [11. September 1996].

4) «*…ich denke, diese Debatte ist von einer Bedeutung, die es gebietet, dass wir jetzt nicht so abwegige Themen erörtern sollten wie die Frage, ob wir in Deutschland eine neue Militärkultur oder Vergleichbares praktizieren*» [13. Juni 1996].

Надання гуманітарної допомоги та розширення економічних контактів дозволило жителям НДР на власні очі побачити переваги західного способу життя. Ці заходи сприяли зміцненню позицій опозиційних сил в НДР, які прагнули до об'єднання країни. Економічна допомога створила певну залежність НДР від ФРН, що посилювало прагнення до об'єднання.[Гончаренко 2021, с. 91].

Термін "нові землі" підкреслював, що після об'єднання територія колишньої НДР перетворюється на новий простір з новими можливостями і викликами. Ця метафора сприяла створенню відчуття єдності між Східною і Західною Німеччиною, підкреслюючи, що всі вони тепер є частиною єдиної країни. "Нові землі" асоціювалися з чимось невідомим, але повним потенціалу. Це створювало відчуття оптимізму і надії на краще майбутнє: «*Was in den neuen Ländern jetzt vorrangig ist, ist ja der schnelle Ausbau der Infrastruktur, in einem Tempo, wie das wenige vorher für möglich gehalten haben.*

In den neuen Ländern ist auch von den Verwaltungen und Kommunen Hervorragendes geleistet worden. (...) Ich wünsche mir in allen deutschen Städten ein solches Tempo bei der Genehmigung von Projekten, wie ich das beispielsweise in Leipzig, in Dresden oder anderswo in den neuen Ländern erlebt habe. Hier können wir sehr viel von den Verantwortlichen in den neuen Ländern lernen» [11. September 1996].

Протиставлення лексем "alt" і "neu" дозволяв канцлеру не просто констатувати факт об'єднання Німеччини, а й вибудовувати масштабнішу картину майбутнього Європи. "Старий континент" традиційно асоціювався з Європою, а "новий континент" міг натякати на нові можливості, які відкривалися після об'єднання Німеччини.

Епітет "vielfältig" підкреслював культурну різноманітність Європи, яка ставала ще більш очевидною після об'єднання Німеччини. Епітет "umfassend" вказував на те, що Європа стає більш цілісною і об'єднаною: 1) «*Quelle **neuer** und **vielfältiger** künstlerischer Leistungen* [05. Mai 1992]. 2) *In Mittel- und Osteuropa haben die Nationen nach jahrzehntelanger Unterdrückung durch den Sowjetkommunismus jetzt die Möglichkeit, ihre Identität **neu und umfassend** zum Ausdruck zu bringen*» [5. Oktober 1993]

Гельмут Коль у своїх промовах майстерно балансував між оптимізмом щодо майбутнього об'єднаної Німеччини та усвідомленням існуючих ризиків. Цей баланс був необхідний для того, щоб підготувати німецьке суспільство до складних викликів, які стояли перед країною. Він розумів, що об'єднання Німеччини - це складний процес, який супроводжується не лише можливостями, а й ризиками. Спільне усвідомлення ризиків об'єднувало німців перед лицем спільних проблем, спонукало німецьке суспільство до активних дій для подолання викликів:

«*Jeder weiß, dass aus dem Umbruch in Mittel-, Ost- und Südosteuropa auch **neue** Gefährdungen unserer Sicherheit und der gesamteuropäischen Stabilität entstehen können. Diese **neuen** Risiken und Gefahren sind vor allem*

ökonomischer, sozialer, aber auch politischer Natur. Sie können - auch das ist wahr - zur Quelle ***neuer*** *militärischen Risiken werden*» [5. Mai 1992].

Метафоричне осмислення подальшого економічного та політичного розвитку об'єднаної Німеччини пов'язано в дискурсі Г. Коля з моделлю руху. Метафорою, що створює найбільш яскраві образи і простежується в цілій низці його промов, є метафора шляху:

Однією з найпоширеніших у промовах Гельмута Коля була метафора шляху. Вона дозволяла йому не просто описувати процес об'єднання Німеччини, а й створювати у слухачів чітке уявлення про напрямок руху країни. Шлях символізував динамічний процес змін, який відбувався в об'єднаній Німеччині.Кінцева точка шляху вказувала на бажану мету - сильну, об'єднану і процвітаючу Німеччину. Шлях об'єднував людей, оскільки всі вони рухалися до спільної мети:

«*Ich erinnere mich an manches Gespräch im Jahre 1990, wenn Hans-Dietrich Genscher von den Zwei-plus-Vier-Verhandlungen zurückkehrte, wo unsere Argumente nicht immer die stärksten waren und wo unsere europäischen Partner geholfen haben, weil wir längst auf einem gemeinsamen Weg in Europa waren*» [2. Dezember 1992].

«*Wir wollen, daß wir zu Lösungen kommen, die unsere russischen Nachbarn, die Ukraine und auch die Staaten der Region mittragen können, und zwar nicht mit negativer Grundstimmung, sondern in der Überzeugung, daß wir gemeinsam auf einem guten Weg in die Zukunft gehen*»[4. Juni 1996].

Метафора шляху дозволяла Колю не лише виразити оптимізм щодо майбутнього, а й підкреслити складність процесу об'єднання Німеччини. Використання епітетів "lang" (довгий) і "beschwerlich" (тернистий) для опису цього шляху було свідомим стратегічним ходом. Епітети "lang" і "beschwerlich" створювали більш реалістичний образ процесу об'єднання, підкреслюючи, що це не буде легким і швидким шляхом:

1) «*Das ist noch ein langer Weg, aber auch hier muss man fairerweise bekennen*» [2. Dezember 1992].

2) *Vor uns liegt kein bequemer Weg* [3. Oktober 1996].

Метафора шляху не лише підкреслювала труднощі, але й давала надію на світле майбутнє. Саме поєднання цих двох аспектів робило цю метафору такою ефективною. Визначення кінцевої мети, навіть якщо вона була розмитою, надавала людям відчуття напрямку і мотивувало їх до дії. Щоб підкреслити це, канцлер в одному із своїх виступів вживає метафору «*sich auf den wirtschaftlichen und politischen Zusammenschluss festlegen*“: *(...)ob wir, die Deutschen, uns unwiderruflich auf den wirtschaftlichen und politischen Zusammenschluss festlegen oder ob wir unsere Hand reichen zu einem Rückfall in vergangene Zeiten, in nationale oder gar machtpolitische Rivalitäten*» [2. Dezember 1992].

Поєднання метафори шляху з прикметником "gemeinsam" створювало образ спільного шляху, до якого всі німці рухаються разом. Це підкреслювало, що незважаючи на різні погляди і інтереси, всі німці є частиною одного цілого і мають спільну мету**:** Використання слова "gemeinsam" підкреслювало відповідальність кожного німця за майбутнє країни: «*Wir wollen an der Schwelle zum neuen, zum 21. Jahrhundert aus dem reichen Schatz unserer geschichtlichen Erfahrungen schöpfen und mit Ihnen gemeinsam den Weg in die Zukunft gehen. Dazu möchte ich uns alle herzlich einladen!*» [4. Juni 1996].

Створення єдиного ринку та євро було результатом тривалих і складних переговорів між усіма країнами-членами ЄС. Кожна з них мала свої інтереси та внесла свій вклад у цей процес. Німеччина, як одна з найбільших економік Європи, безумовно, мала значний вплив на формування європейської інтеграції. Країна часто брала на себе роль лідера в європейських інституціях, що дозволяло їй впливати на формування європейської політики.[Павлов 2005, с. 320- 322].

Поняття "спільного шляху" для Коля означало не просто об'єднання Німеччини, а й інтеграцію об'єднаної країни в європейські структури. Він розумів, що майбутнє Німеччини неможливе без тісної співпраці з іншими

європейськими державами. Він був прихильником членства Німеччини в НАТО і вважав, що Альянс є гарантом безпеки Європи та сприяє зміцненню трансатлантичних зв'язків: «*Für uns ist es dabei ebenso selbstverständlich wie unverzichtbar, dass eine europäische Verteidigungspolitik in enger Verbindung und Zusammenarbeit mit der Atlantischen Allianz und vor allem auch den Vereinigten Staaten von Amerika steht.(...) Mancher, der diesen* ***Weg*** *zunächst mit Unverständnis oder auch mit Kritik aufgenommen hat, sieht sich jetzt Tag für Tag vor die Tatsache gestellt, dass auch in Amerika immer mehr Menschen diesen* ***Weg*** *mit Sympathie begleiten*»[2. Dezember 1992].

Незважаючи на те, що метафора шляху є стертою метафорою, вона відрізняється надзвичайною продуктивністю та частотністю як у світі політики, так і в політичному дискурсі Г. Коля[Соколова 2021, с. 127]. Вона має особливе значення в німецькій лінгвокультурі, оскільки пов’язана з історичним досвідом народу.

Тема єдності Німеччини та розвитку Європейського Союзу була нерозривно пов'язана у промовах Г. Коля. Цей політик майстерно поєднав ці два завдання, створивши своєрідну синергію, де успіх одного напрямку сприяв досягненню іншого: «*Die Deutsche Einheit und die europäische Einigung sind, so verstanden, zwei Seiten ein und derselben Medaille*».

Політики, апелюючи до спільних цінностей, таких як свобода, справедливість, демократія, створюють відчуття єдності та належності до певної спільноти. Це допомагає людям відчути себе частиною чогось більшого, ніж вони самі. Бачення спільного майбутнього є потужним інструментом мобілізації. Коли люди бачать перед собою яскраву перспективу, вони готові докладати зусиль для її досягнення.

Крім метафори уваги заслуговують численні приклади ще одного тропа - метонімії. Найчастіше цей прийом використовується оратором, коли необхідно згадати всіх жителів Німеччини, європейську спільноту або звернутися до них:

«*Deutschland hat für die GUS-Länder 75 Milliarden D-Mark und für alle ost-, mittel- und südosteuropäischen Staaten zusammen 105 Milliarden D-Mark bereitgestellt*» [5. Mai 1992].

Коль розумів, що німецький народ, як і будь-який інший, має свої особливості та традиції. Однак, він також підкреслював, що спільні цінності та спільні цілі є тим, що об'єднує людей. Поняття *gemeinsam, zusammen*було невід'ємною частиною його бачення європейської інтеграції. Канцлер бачив Європу як спільноту народів, які, попри свої відмінності, об'єднані спільними інтересами:

«*Gemeinsame Außen- und Sicherheitspolitik braucht, um Krisen vorbeugen zu können, um aktiver auf Ereignisse in unserem unmittelbaren Umfeld Einfluss nehmen zu können. (...) Gerade die Erfahrungen der letzten zwei Jahre sind ein Beweis für die Notwendigkeit einer Gemeinsamen Außen- und Sicherheitspolitik***»** [2. Dezember 1992].

Потужним інструментом у публічних промовах Г. Коля є дистанційній повторм, який дозволяє не лише ідентифікувати ключові ідеї, а й створювати певну ритміку мовлення, підкреслювати важливість певних понять та формувати у слухачів стійкі асоціації.Повторення ключових слів або фраз допомагає створити логічну структуру промови, підкреслити зв'язки між різними її частинами та полегшити сприйняття інформації аудиторією.

Повторення слів "gemeinsam" і "zusammen" дозволяє чітко ідентифікувати центральну ідею промов оратора - необхідність єдності та співпраці: «*Das Erfolgsrezept des Bündnisses liegt darin, daß es sich von Anfang an eben nicht nur als militärische Allianz, sondern auch und gerade als Zusammenschluß freier Nationen auf der Grundlage einer gemeinsamen Werteordnung, als eine Ideengemeinschaft verstanden hat*» [4. Juni 1996].

Наведена метафора *Erfolgsrezept*порівнює НАТО з доведеним рецептом, який завжди приводить до бажаного результату. Вживаючи цю метафору, говорять про те, що НАТО є гарантом безпеки та стабільності, перевіреним часом механізмом міжнародного співробітництва.

3.2 Риторичні фігури

Суспільна думка, особливо на Сході, була неоднозначною щодо членства в НАТО. Поєднання повтору та інверсії як риторичних прийомів було влучним ходом з боку Коля. Повторюючи ключові ідеї, Г. Коль робив їх більш помітними. Це дозволяло закріпити в свідомості слухачів переваги членства в НАТО: «*Ohne das Engagement Amerikas, ohne die Partnerschaft mit unseren amerikanischen Freunden kann das Werk nicht gelingen. Alle sind gefordert, ihren Beitrag zu leisten*» [5. Mai 1992].

Дистанційні повтори створювали основу, на якій будувалися метафоричні сполучення. Повторювані ключові слова або фрази ставали своєрідними "якорями" для подальших асоціацій. Інверсія ж надавала цим асоціаціям несподіваної свіжості, підкреслюючи їх важливість:

«*Ich denke zum Beispiel an die gemeinsamen Übungen im Rahmen der Partnerschaft für den Frieden, an denen sich neben Soldaten aus NATO-Staaten auch Einheiten zum Beispiel aus Polen, der Tschechischen Republik und Rumänien beteiligt haben. (...) Der Wunsch unserer östlichen Nachbarstaaten, dem Bündnis beizutreten, ist legitim. Er wird von demokratischen Staaten in unserem gemeinsamen Europa vorgebracht. (...) Wir brauchen Europa aber auch, damit unser gemeinsames Wort in der Welt Gewicht hat. Wir können unsere gemeinsamen Interessen nur dann angemessen zur Geltung bringen, wenn wir mit einer Stimme sprechen und unsere Kräfte bündeln. Und wir brauchen Europa, um auf den Weltmärkten konkurrenzfähig zu bleiben. Nur gemeinsam können wir uns im weltweiten Wettbewerb mit den anderen großen Wirtschaftsräumen behaupten*» [3. Februar 1996].

Наступна фраза побудована на чіткій логіці: відсутність свободи веде до відсутності демократії, відсутність демократії - до відсутності єдності, а відсутність єдності - до відсутності майбутнього**:** Повтор сполучника "ohne" створює відчуття неминучості та незворотності наслідків.:

«*Ohne eine wirkliche Gemeinsame Außen- und Sicherheitspolitik, ohne die Bündelung der Kräfte ihrer Mitgliedsstaaten wird die Europäische Union ihre Werte und Interessen in Europa wie weltweit auf Dauer nicht zum Tragen bringen können*» [3. Februar 1996].

Цікавим прийомом є поєднання повтору та асиндетону в тексті промови про міграційну політику в Європі, який заслуговує детального аналізу. Повтор ключових слів, пов'язаних з міграцією, створює емоційний резонанс у аудиторії. Асиндетон, у свою чергу, підсилює цей ефект, створюючи відчуття напруженості та невідкладності проблеми. Обидва прийоми допомагають створити цілісний образ міграційної кризи, підкреслюючи її багатогранність та складність: «*Es ist zwar wahr, dass sich die Wanderungsbewegungen im Augenblick vor allem hierher konzentrieren, aber auf die Dauer wird dies in einem Europa offener Grenzen ein gemeinsames Problem. Deswegen brauchen wir eine gemeinsame, eine abgestimmte europäische Asyl- und Einwanderungspolitik …*»[2. Dezember 1992].

Характерною рисою промов Гельмута Коля є повтор слів "Zusammenarbeit" та "Gemeinschaft". Обидва слова несуть у собі глибокий зміст, пов'язаний з європейською ідеєю. "Zusammenarbeit" підкреслює важливість співпраці між державами, а "Gemeinschaft" – спільність цінностей та інтересів європейських народів.. Вони символізували прагнення до єдності та співпраці між східною та західною частинами країни:

1) «*Es hat sich daher von Anfang an zur Entwicklung und Vertiefung der* ***Zusammenarbeit*** *mit Russland bereit erklärt. Die Bundesregierung ist hierfür nachdrücklich eingetreten. Es ist unser Wunsch, dass diese Zusammenarbeit in ein besonderes Verhältnis der NATO zu Russland einmündet, das zum Kern der künftigen Sicherheitsarchitektur in Europa werden könnte*»[3. Februar 1996].

2) «*Die internationale Gemeinschaft kann lediglich Hilfe zur Selbsthilfe leisten. Ohne den Willen der Betroffenen, künftig in Frieden miteinander zu leben, kann die Hilfe der internationalen Gemeinschaft nicht zu einem Erfolg führen*» [3. Oktober 1996].

До ключових елементів риторики Коля відноситься займенник "wir", особливо в контексті об'єднання Німеччини та європейської інтеграції. Використовуючи "wir", Г. Коль створював відчуття спільності, об'єднуючи німців та європейців в одну велику спільноту. Це було особливо важливо в період об'єднання Німеччини, коли суспільство потребувало консолідації. Займенник "wir" акцентував увагу на спільних цілях та завданнях, які стоять перед німцями та європейцями:

«Auf dem Weg zu dem Europa der Zukunft haben wir Deutschen, wir Europäer, zwei große Aufgaben zu bewältigen:

Erstens: Wir müssen die Europäische Gemeinschaft zur Europäischen Union ausbauen.

Zweitens: Wir müssen die Spaltung des europäischen Kontinents zwischen Ost und West endgültig überwinden» [5. Mai 1992].

Метафора *Schicksalsfrage*вказує на те, що рішення, які приймаються щодо європейської інтеграції, мають фундаментальне значення для майбутнього Німеччини та всієї Європи. Це не просто політичний вибір, а питання, яке визначає подальший хід історії: «*Wir alle brauchen dieses Europa, wir alle in Europa, aber für uns Deutsche ist Europa die Schicksalsfrage schlechthin»* [2. Dezember1992].

Постійне чергування "wir" і "Deutschland" підкреслювало нерозривний зв'язок між німецькою нацією та її державою. Це створювало відчуття спільності та єдності, що було особливо важливо в період об'єднання Німеччини. Займенник "wir" наголошував на спільній відповідальності німців за майбутнє своєї країни: «*Deutschland braucht eine Bundeswehr, die auch den veränderten Anforderungen gerecht wird und entsprechend gerüstet ist. Dazu gehört auch die Beibehaltung der Wehrpflicht. Sie ist und bleibt Ausdruck der Bürgerverantwortung in einer freiheitlich demokratischen Gesellschaft. Wir brauchen Streitkräfte, die zur Landesverteidigung befähigt sind»* [5. Mai 1992].

Прикметник "neu", як вже зазначалось, відігравав особливо важливу роль у дискурсі канцлера, особливо в контексті об'єднання Німеччини та

європейської інтеграції."Neu" входило до складу багатьох нових словосполучень, які відображали зміни, що відбувалися в суспільстві.Вільні словосполучення з "neu" підкреслювали новизну ідей та пропозицій канцлера. Сталий повтор певних словосполучень з "neu" допомагав створити позитивний імідж канцлера як людини, яка орієнтована на майбутнє. Поєднання "neu" з асиндетоном створювало відчуття невідкладності, підкреслювало важливість змін: «*Jeder von uns spürt - ich hoffe, auch in diesem Augenblick -, daß wir eine neue Beziehung, eine neue Nachbarschaft erreicht haben*»[11. September 1996]. Він зустрічається в промовах Г. Коля у численних синонімічних повторах: «*Beim Gründungstreffen des Nordatlantischen Kooperationsrates vor bald fünf Jahren haben die Teilnehmerstaaten ihr Eintreten für eine neue, dauerhafte Friedensordnung in Europa, gegründet auf Dialog, Partnerschaft und Kooperation, erklärt*» [4. Juni 1996]. У цьому прикладі лексема *dauerhaft* та дієприкметникова група *gegründet auf Dialog, Partnerschaft und Kooperation* розкривають її контекстуальну семантику.

У цілому, період правління Коля був досить тривалим і мав значний вплив на Німеччину та Європу в цілому. Об'єднання Німеччини та зміцнення її позицій на світовій арені є беззаперечними досягненнями Коля. Його роль у будівництві Єдиної Європи також важко переоцінити. Автор визнає, що в період правління Коля були й негативні моменти, хоча і не надає конкретних прикладів. Висловлювання підкреслює, що Коль залишиться в історії як одна з найвидатніших постатей Німеччини XX століття[Вяткин 2009, с. 14].

ВИСНОВКИ

У презентованому магістерському дослідженні політичний дискурс розглядається у першу чергу як соціальна дія. Це визначення підкреслює активний характер політичного дискурсу, який не просто відображає реальність, а й формує її. Політичні висловлювання не є нейтральними, вони спрямовані на досягнення певних цілей і вплив на поведінку інших.

Політичний дискурс тісно пов'язаний з існуючими в суспільстві цінностями, нормами та соціальними практиками. Він відображає ці особливості і, водночас, може сприяти їх зміні. Він відбувається в межах певних інституцій (парламент, уряд, політичні партії тощо), які впливають на його характер і зміст. Визнання історико-соціальної перспективи дозволяє зрозуміти, як політичний дискурс змінюється з часом під впливом різних соціальних, політичних та економічних факторів.

Сучасний німецький політичний дискурс є потужним інструментом національно-культурної ідентифікації Німеччини. Він не просто відображає поточні події, а є своєрідним архівом історичних процесів, що формували країну протягом століть.

Політичний дискурс завжди містить певну ідеологічну складову, яка виражає інтереси певної соціальної групи або політичної сили. Політики часто використовують різноманітні риторичні прийоми та маніпулятивні стратегії для досягнення своїх цілей. Для посилення власної позиції політики часто створюють образ зовнішнього або внутрішнього ворога.

Офіційна промова є одним з найважливіших жанрів політичного дискурсу. Її прототипний характер обумовлений тим, що вона найяскравіше відображає основні функції політичного мовлення: вплив на аудиторію, формування громадської думки, легітимізацію політичної влади.Вона має строгу композиційну будову, що дозволяє ефективно доносити до аудиторії головну ідею. Аргументи в таких промовах викладаються логічно, один випливає з іншого, що сприяє переконанню аудиторії.

Мовна особистість політика формує певну стратегію спілкування, яка включає як довгострокові цілі (формування іміджу, створення певного образу), так і короткострокові тактики (використання конкретних мовних засобів у конкретній ситуації). Політики використовують широкий спектр мовних засобів, від простих і зрозумілих до складних і багатозначних, щоб досягти своїх цілей. Здатність ефективно спілкуватися з аудиторією є однією з найважливіших якостей політика. Ораторські здібності дозволяють політикам переконувати, мобілізувати та надихати людей.

З усього мовного потенціалу політик обирає саме ті засоби та комунікативні моделі, які формують його власний політичний дискурс, а саме дискурс офіційної промови.

Нами виділено ключові лексичні та граматичні засоби, які дозволяли йому реалізувати інформаційно-спонукальні стратегії та тактики.

- лексеми з негативною коннотацією: Слова, що передають складність, проблемність ситуації, створювали відчуття необхідності змін і об'єднували аудиторію перед спільним завданням

- лексеми з позитивною коннотацією: Слова, пов'язані з прогресом, успіхом і перспективами, створювали оптимістичний настрій і мотивували аудиторію до дії.

- лексеми, що відображають єдність і цілеспрямованість: Слова, пов'язані зі з'єднанням, управлінням, константністю і цінностями, підкреслювали важливість єдності та спільних зусиль для досягнення поставлених цілей.

- раціональні аргументи: Використання лексики, пов'язаної з раціональністю і логікою, надавало промовам Коля переконливості і довіри.

Модальні дієслова:

- müssen, sollen, brauchen: Виражали необхідність, обов'язковість певних дій, підкреслювали важливість поставлених завдань.

- wollen: Виражало категоричне бажання, волю до дії, створювало образ сильного і рішучого лідера.

- імператив 1-ї особи множини: Спрямовував дії на спільну мету, створював відчуття єдності.

- займенники wir і ich: Підкреслювали як спільну відповідальність, так і особисту залученість оратора в процес вирішення проблем.

- використання вищого ступеня прикметників з такими семами підкреслювало важливість обговорюваних питань та масштабність завдань, які стояли перед Німеччиною та Європою. Це створювало відчуття невідкладності і спонукало аудиторію до дії.

На синтаксичному рівні спостерігаємо вживання:

- сурядні та підрядні речення зі сполучниками причини: Пояснювали причиново-наслідкові зв'язки між різними явищами, підкреслювали логіку викладу.

- імператив з дієсловом sollen у формі кон'юнктиву: Створював відчуття обов'язковості, необхідності виконання певних дій. Це був м'який спосіб вираження наказу, який не викликав відчуття тиску.

- підрядні умовні речення з прислівником nur: Підкреслювали, що досягнення мети можливе лише за певних умов.

- перформативні конструкції: Підкреслювали значимість висловлюваного, надавали йому статусу офіційного акту.

Було виділено кілька ключових аспектів риторики Г. Коля, які дозволяли йому досягати поставлених цілей.Використання метафор з компонентами *dramatisch* і *neu* дозволяло оратору підкреслити необхідність змін, мобілізувати аудиторію, легітимізувати свої політичні рішення: Посилання на необхідність подолання наслідків минулого дозволяло Колю обґрунтувати свої політичні рішення.

Метафора "шлях" (der Weg) була одним з центральних образів у промовах Коля. Вона дозволяла йому Візуалізувати процес змін, створити відчуття єдності, підкреслити важливість спільних зусиль.

Ми не претендуємо на кінцеве вирішення питання стилістики офіційних промов, адже – це динамічна система, яка постійно змінюється. Тому

презентоване дослідження є лише одним з багатьох, яке може бути продовжено і доповнено. Вонопоклало фундамент для подальших досліджень у цій галузі у порівняльному аспекті мови Гельмута Коля з мовою інших політиків, як німецьких, так і інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Алтунян А.Г. Анализ политических текстов. Курс лекций: Учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по направлениям и спец. «Политология», «Журналистика», «Связи с общественностью», «Юриспруденция». Москва : Логос, 2006. 383 с.

Анисимова Т.В., Гимпельсон Е.Г. Современная деловая риторика. М.: Воронеж, 2004. 432 с.

Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык : учебник для вузов. 5-е изд., сипр. и доп. М. : Флинта: Наука, 2002. 384 с.

Архипкина Г.Д. Стилистические фигуры в риторике и стилистике. *Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики. Серия «Языкознание и литературоведение».* Владикавказ, 2009. С. 69-72.

Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики: Монографія. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І.Я. Франка, 2003. 281 с.

Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ. 2004. 342 с.

Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі: монографія. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. 332°с.

Береговская Э. М. Очерки по экспрессивному синтаксису. М.: Рохос, 2004. 208 с

Вінтонів М. О. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі / за ред. М. О. Вінтонів, Т. М. Вінтонів, Ю. В. Мала; Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.

Вяткин К. С. Гельмут Коль. – URL : http://historystudies.org/2012/06/vyatkin-k-s-gelmut-kol/ (дата звернення : 11.12.2017). 3. Германия. Вызовы XXI века / под ред. В. Ф. Белова. – М. : Весь мир, 2009. – 792 с.

Ґазда Ї., Лазурова Н.О. Політичний дискурс: функції слова в політичному мовленні (на матеріалі української та чеської мов). Мовознавство.

Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2011. Випуск 16. С. 38–43.

Гончаренко, А. В. Проблема об'єднання Німеччини у 1989 р.: «10 пунктів» Гельмута Коля. *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри*. Суми : Сумський національний аграрний університет, 2021. С. 91–93.

Діденко М. О. Політичний виступ як тип тексту: автореф. дис ... канд.. філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2001. 20 с.

Ермакова С. Биография Гельмута Коля. – URL : http://fb.ru/article/360604/biografiya-gelmuta-kolya (дата звернення : 11.12.2017).

Зарецкая Е. Н. Риторика : теория и практика речевой коммуникации. М., 1998. 480 с.

Зильберман Л. И. Структурно-семантический анализ текста. Москва: Наука, 1982. 136 с.

Иссерс О.С. Что говорят политики, чтобы нравиться своему народу. *Вестник Омского университета*. Вып. 1. Омск, 1996. С. 71–74.

Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. М : Гнозис, 2004. 390 с.

Келічава Я. Б. Функціонування метафори у текстах газети «День»: пошук продуктивних концептів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. *Серія Філологія*. 2016. Вип. 245. С. 118–124.

Ковальчук О. Лінгвориторичні аспекти політичних промов сучасних американських лідерів. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 42, том 1, 2021. С 189–195.

Корнійчук Ю. Р. Маніпулятивний вплив у політичному англомовному дискурсі. Студентські наукові записки. Серія «Філологічна». 2009. No 2. С. 83 – 87.

Кострова О.А. Экспрессивный синтаксис современного немецкого языка. Москва : Флинта, 2004. 240 с.

Кузьмина Т. Е. Парцелляция как средство достижения экспрессивности высказывания (на материале английской и американской литературы XX века). *Стилистика текста. Языковые средства экспрессивности текста.* Уфа, 1989. С. 23–29.

Лазаренко С.В. Вживання парцеляції та приєднання в текстах сучасних українських газет: структурно-семантичний і стилістичний аспекти. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 33 (72). №3. 2022. С. 28–33

Левицкий Ю. А. Лингвистика текста / Ю. А. Левицкий. – М.: Высшая школа, 2006. 207 с.

Лукіна Л.В. Політичний дискурс: сутність та особливості застосування. *Політикус*. 2021. № 2. С. 75–80.

Максюта А.В. Імідж політика VIA політичне інтерв'ю. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2009. № 5. С. 417–421. ULR: http://www.nbuv.gov.ua/ Portal/natural/ Nvvnu/ filolog/2009_5/ R7/Maksyuta.pdf

Мацько Л. І. Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність*. Ч.4.К.: Логос, 1999. С. 3-16.

Нагорська Т.В. Структура текстів політичних промов У. Черчіля: лінгвориторичний підхід. *Культура народов Причерноморья*. 2007. № 110, Т. 2. С. 54–56.

Ончуленко М. І. Концептуальна модель *політичного дискурсу* в ... *Функціональна семантика політичного дискурсу.* Филологические науки/3.Теоретические и методологические проблемы исследования языка. *2012. С. 344-34*

Основи теорії мовної комунікації. Комунікативні стратегії і тактики. URL: http://info-library.com/content/1455_Komynikativni_strategii_i_taktiki.html

Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога). Умань ВПЦ «Візаві», 2015. 202 с.

Павлов Н. В. Внешняя политика ФРГ от Аденауэра до Шредера / Н. В. Павлов. – М. : Московские учебники, 2005. – 606 с.

Паршин П. Б. Речевое воздействие: основные сферы и разновидности. *Рекламный текст: семиотика и лингвистика* / Ю. К. Пирогова, П.Б. Паршин. М.: Международный институт рекламы; Издательский дом Гребенникова, 2000. 270 с.

Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

Пустовар О. В. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові: дис. … кандидата філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2006. 218 с.

Радченко И.И. Повтор как средство реализации лингвистической категории экспрессивности в тексте газетной статьи. Научн*ая мысль Владикавказа.* Владикавказ, 2013. С. 129–134.

Решетар О.В. Стилістичні засоби в політичному дискурсі США (на матеріалі інавгураційної промови Джо Байдена. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. Вп. 34. 2021. С. 83– 87.

Рублева Е. В. Лингвопрагматические аспекты политической теледискуссии: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01. М., 2006. 24 с.

Самойлова І. В. Лексичні особливості політичних промов / І. В. Самойлова, О. В. Подвойська. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки*. 2016. Кн. 1. С. 235–238.

Сергієнко Я. Гельмут Коль: штрихи до політичного пртрету. Scriptorium nostrum. 2018. № 1 (10) 285-298.

Серио П. О языке власти: критический анализ. Философия языка: в границах и вне границ. Харьков: Око, 1993. Т. 1. С. 83-100.

Синиця І. А. Лексичний повтор як засіб реалізації семантичної зв'язності тексту. Мовознавство. 1994. № 2–3. С. 56–60.

Скоробогатова Е.А. Парцелляция полупредикативного высказывания в современном русском языке: автореф. дис. … канд. филол. наук: 10.02.01. Харьков, 1990. 23 с.

Смєлова Н. Підходи до вивчення політичного дискурсу в сучасному мовознавстві. *Актуальні проблеми іноземної філології і лінгводидактики* [Електронне видання]. Харків : [б. в.], 2022. Вип. 4. С.265–268.

Соколова І. В. Прагматико-комунікативні характеристики категорії повтору в текстах-анонсах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Суми, 2002. 211°с.

Соколова О. В.Стилістичне аранжування німецькомовної політичної промови. Нова філологія. 2021. № 81(2). С. 123-129. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2021_81%282%29__20

Худолій А. О. Динаміка функціональних змін у мові американської публіцистики кінця XX – початку XXI ст.: автореф. дис. на … канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2004. 23 с.

Худолій А.О. Лексико-стилістичні маркери мовних змін в американських публіцистичних текстах. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія «Філологічна»*. 2016. Вип. 61. С. 144–148.

Чудинов А.П. Современная политическая коммуникация. Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 2009.

Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса: монография. Волгоград: Перемена, 2004. 367 с.

Шейгал Е. И., Иванова Ю. М. Предвыборные теледебаты как жанр стратегической коммуникации. RESPECTUS PHILOLOGICUS. Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis facultetas. 2004. № 5 (10). С. 29-41.

Шипова И. А. Эмоциональный синтаксис в немецкоязычном художественном дискурсе: дисс… канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2005. 231 с.

Шишкина И. С. Парантеза в английском и немецком языках: семантико-синтаксические особенности и графическое оформление. *Вестник Вятского*

государственного университета. Филология и искусствоведение. 2009. Т.2. С. 120–125.

Шмелева Т. В. Речевой жанр: возможности описания и использования в преподавании языка. Русистика. *Научный журнал актуальных проблем преподавания русского языка*. Берлин: [б. и.], 1990. № 2. С. 20–32.

Graber D. Political Languages [Text]. *Handbook of Political Communication.* In D. Nimmo, & K. Sanders (Eds.) 1981. P. 195-224.

Heilmann A., Stepan P. Deutsche Satzstruktur. Grundlagen der syntaktischen Analyse. Tübingen : Stauffenburg Verlag, 1997. 135 s.

König J. Über die Wirkungsmacht der Rede. Strategien politischer Eloquenz in Literatur und Altag, Göttingen: V&R Unipress, 2011. 556 S.

Löffler H., Jakob K., Kelle B. Sprechergruppe, Kommunikationsbereich: Studien zur deutschen Sprache in Geschichte und Gegenwart.). Berlin : De Gruyter. Reprint, 2012. 556 s.

Schäffner, C. Editorial: Political speeches and discourse analysis. Current Issues in Language and Society. London: Routledge, 2018. Vol. 3, No 3. P. 201-204.

Wilson, J. Political Discourse. The handbook of discourse analysis. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2003. P. 398-415.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОО МАТЕРІАЛУ

- Reden - Bundeskanzler Helmut Kohl. URL.: https://www.bundeskanzler-helmut-kohl.de/quellen/reden

ZUSAMMENFASSUNG

Der politische Diskurs repräsentiert die Welt der Politik, die sich ständig verändert. Im Kontext solcher Veränderungen rückt in den Vordergrund nicht nur eine linguistische Analyse der politischen Texte, sondern auch eine Charakteristik der sozialpolitischen Umstände, unter denen diese Texte verfasst werden. Darin besteht die *Aktualität* der präsentierten Studie.

Der politische Diskurs umfasst solche Genres wie Leitartikel, Kommentare, Debatte, Interviews und offizielle Reden der Politiker gehören. Die politische Rede ist ein im Voraus vorbereiteter Text mit positiven/ negativen Bewertungen der Tatsachen, Begründungen, Plänen und Perspektiven, die ein Politiker von der politischen Bühne kundgibt. *Das Ziel* unserer wissenschaftlichen Arbeit ist stilistische Mittel zu erforschen, die die genannten Aspekte der politischen Reden repräsentieren.

Als *Forschungsobjekt* wurden politische Reden vom ehemaligen Bundeskanzler Deutschlands Gerhard Schröder gewählt. Die Studie stützt sich auf 42 Diskurseinheiten, die aus offiziellen Internetquellen selektiert wurden. Diese Einheiten beziehen sich auf solche Themen wie „Deutschland und EU“, „Deutschland und UNO“, „Krieg und Frieden“.

Jedes Thema wird durch eine Vielfalt der Tropen und rhetorischen Figuren dargestellt. Die Wahl der Tropen hängt von einer konkreten politischen Situation, von Bedürfnissen der Gesellschaft, die der Bundeskanzler vertritt und verteidigt, sowie von der Aktualität des Referenten ab, der in seinen Reden bildnerisch geschildert ist. Die vom Redner ausgewählten rhetorischen Figuren lassen ihn die Aufmerksamkeit des Adressaten auf wichtige Fragmente der Reden konzentrieren und dadurch bei ihm eine entsprechende positive Reaktion hervorrufen. In den politischen Reden bevorzugt Gerhard Schröder verschiedene Arten der Epizeuxis und Metaphern.

Die Glaubhaftigkeit der Ergebnisse der präsentierten Forschung wird durch die Verwendung der von der modernen Philologie anerkannten wissenschaftlichen

Methoden, der von heimischen und ausländischen Sprachwissenschaftlern akkumulieren Ereignissen, sowie durch einen bedeutenden Umfang des sprachlichen Materials gesichert.

Schlüsselwörter: politscher Diskurs, politische Rede, Metapher, Epizeuxis.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, **Першина Ольга Євгенівна**, студентка 2 курсу магістратури, денної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальності 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (німецька), адреса електронної пошти monolit.finance@gmail.com,

підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему **«СТИЛІСТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ГЕЛЬМУТА КОЛЯ»** відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____